UNIVERSAL
LIBRARY
OU_204456
UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81·6/S94A Accession No. T2881

Author

Title ఆంధ్ర భాషిని విలాసము

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీ వే. చావలి వెంకటనరసింహ శాస్త్రిగారు
మేనేజర్, యం. యస్. కే. మిల్సు, గుల్బర్గా.

శ్రీ వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ

చావలి వేంకట నరసింహశాస్త్రి ప్రశంస.

[వైద్యరాజ దంటు సుబ్బావధాని కవిగారి ప్రణీతము]

కం॥ శ్రీవలయితుండు సాధు బు
ధావలికిఁ హితుఁడు దాత యమరగురుసముం
డీవల నావల నెందుఁ
జావలి నరసింహశాస్త్రిసాటి యెవండో ?

కం॥ మూవురు వేవురుగా నీ
చావలి సోదరులు పరమ సఖులై సుఖులై
దేవబ్రాహ్మణపూజలు
గావింతురు పరమభక్తిఁ గలియుగమందున్.

ఉ॥ పేరుం బెద్దరికంబుఁ గోరకయె సంప్రీతిఁ బొనర్చుఁ మహో
దారుండై తనుఁ జేరువారలకు నత్యంతంబు సర్వంబు దు
ర్వారంబైన విపత్పరంపరల నాపద్బాంధవుండై సుధీ
వారంబున్ నరసింహశాస్త్రి మనుచున్భారంబుస్సైరింపుచున్.

ఉ॥ ఉన్నదికాని నే నతిశయోక్తులఁ బల్కుటలేదు; శాస్త్రి యూ
హన్నులఁ గాంచుచున్న బుధవర్యముఁ బోఁచుటయున్నఁ బంక్తులో
సన్నముఁ జొల్పుటన్న ద్విజులన్నను సాధువులన్న నెక్కు వే
శ న్నడుమున్ బిగించును జలంబుబలంబు నిలింపులెన్నఁగన్.

కం॥ పొదలుచు సిరితోఁ బలువురఁ
బ్రిదికించుఁ శాస్త్రి; వాని వర్ణింపంగా
ముదమగును గాదె బుధులకుఁ;
విదితంబగు నతనియశము విద్వద్గోష్ఠిన్.

ఉ॥ వేదము శాస్త్రముల్ వినెడు వేడుకకల్గినవాఁడెలేఁడు, స
మ్మోదమునొందు శాస్త్రిపదముల్ గ్రమముల్ ఘనజెప్పినట్టిస
ద్వైదికబృంకముల్ గని సభల్, బరతత్త్వమెఱుంగునట్టి స
ద్వాదుల నాత్మనెంచు, బహుధా విబుధాళికి నండదండయై.

శ్రీ భాష్యాయ నమః

ఆంధ్ర భామినీవిలాస ప్రకాశకులు

విజ్ఞాపనము

వాల్మీకి రామాయణమును గాళిదాసుని శాకుంతలమును భర్తృహరి సుభాషితములను నాంధ్రమున నెందఱో వ్రాసినట్లు పండితరాయల భామినీవిలాసమును బ్రసిద్ధకవు లెందఱో వ్రాసియున్నారు. పండితరాయల కవితాగౌరవమున కిదియే నిదర్శనము. ఇమ్మహానుభావుఁడు కవిమాత్రుఁడు గాఁడు. ఈకవి పాండిత్యము సర్వతోముఖమైనది. లక్ష్యగ్రంథములను, లక్షణగ్రంథములను గూడఁ బెక్కులు రచించియున్నాఁడు. లక్షణ గ్రంథములలో రసగంగాధర మగ్రగణ్యము. ధీమంతులు దీనిని నవికల్పకమని ప్రస్తుతింతురు. ఇయ్యలంకార గ్రంథమందు లక్ష్యములుగ నుదహరించుటకు భామినీవిలాసమును రచించిన ట్లొక వదంతి కలదు. రసగంగాధరమునకు నాగేశభట్టు టీక వ్రాసెను.

'మనోరమా కుచమర్దన' మను పేర భట్టోజీ దీక్షితుల 'మనోరమ' మీఁది ఖండనమును 'చిత్రమీమాంసాఖండన' మను పేర నప్పయ్యదీక్షితకృత చిత్రమీమాంసపై నొక విమర్శ

గ్రంథమును నీతఁడు రచించె. 'పీయూషలహరి,' 'అమృత లహరి,' 'లక్ష్మీలహరి,' 'కరుణాలహరి,' 'సుధాలహరి' యను పేళ్ళఁ బరగు స్తవరాజముల నిక్కవి రచించె. అందుఁ బీయూషలహరి 'గంగాలహరి' యను నామమున లోకమునఁ బ్రసిద్ధమయ్యె.

'భామినీవిలాస' మనఁ బఱగు ప్రస్తుతగ్రంథము చాటుధారాశ్లోకముల సమూహము. భర్తృహరి సుభాషితములవంటి కూర్పు. ఇందు నాలుగుల్లాసములు గలవు (1) ప్రాస్తావికోల్లాసము (2) శృంగారోల్లాసము (3) కరుణోల్లాసము (4) శాంతిసముల్లాసము.

ప్రస్తావోచితమైన యన్యోక్తులు రచించుటలో నిమ్మహాకవికి సాటి యీజగంబున లేరు. పండితులందఱీ శ్లోకరత్నమాలను గంఠాభరణముగ ధరింతురు. సర్వకాలములకు సర్వజనములకు సరిపోవు నీతులను హృద్యమగు పద్యములఁ బొదిగి యిక్కవి లోకమున కొసంగెను. వేమన పద్యములవలెఁ ద్యాగరాజు కృతులవలె నీతని శ్లోకములకుఁ బరిగణనము గానుపించదు. సుకవులు కవితఁగట్టి వ్రాయఁదగిన యాకులు లోకుల నాలుకలే యని సంకుసాల నృసింహకవి వ్రాసిన వాక్య మీ పండితరాయని కన్నివిధములఁ జెల్లియున్నది. 'Books from running brooks and Sermons from stones' అని షేక్స్పియరు వ్రాసిన లక్షణమున కీతఁడే పరమలక్ష్యము.

యమకము శ్లేష అనుప్రాస మొదలగు నలంకారములు విరివిగ నతని కవిత్వమున నెచ్చటఁ దిలకించినను గాననగును. అప్రస్తుతాలంకారమున నీకవి యద్వితీయుఁడు. తన ప్రతి కక్షులపై నీతఁడు రచించిన శ్లోకముయొక్క భాషాంతరీకరణము నరయుఁడు.

'మదనిష్యందకపోలశోభితములై మాతంగముల్ దిక్కులం దుది నెందో చరియింప విందుము కరేణుల్ జాలికిం దావు సా మ్యదశం జెందవు లేళ్ళు కెందు నిలఁ బ్రఖ్యాతి నృగేంద్రుండుచూ పఁ దగుఁ దీక్ష్ణనఖాళినిస్తులమహాపాండిత్యసందర్భముల్.'

—ఆంధ్రభామినీ విలాసము.

ఈయసమాన ప్రజ్ఞాశాలి కవిత్వము మృదుమధురమై, స్వభావసిద్ధమై, మనోహరమై 'జీవితం వ్యంగ్యవైభవం' అనునట్లు ధ్వని ప్రధానమై సహృదయులఁ దన్మయుల గావించు ననుటలో నతిశయోక్తి యేమియు లేదు. స్వాభిప్రాయ పోష ణమునందును, నన్యమత ఖండనమునందును, శంకరుని తరు వాత బండితరాయ లద్వితీయుఁ డని పండితోత్తములు వక్కా ణించియున్నారు. శయ్యాప్రౌఢిమయునందును, రసగుంభన యందును, బదముల పొందికయందును జయదేవుని,—ఔచిత్య పోషణయందును, నలంకార నిర్మాణమునందును గాళిదాసుని బోలు ననుటలో వింతలేదు.

ఈమహాకవి పద్యరచనయందే కాక గద్యరచనయందును నసమానుఁడే సరస్వతి యిక్కవిచేతి కీలుబొమ్మ. సాహిత్యముపై నీతనికిఁ గల ప్రీత్యయ మీపద్యమున దెల్లమగు.

గీ॥ వ్యాసుఁ డగుగాక గౌతముఁ డగునుగాక
యల పతంజలి యగుఁగాక యెలమి నెవ్వఁ
డెఱుఁగకుండును సాహిత్య మెట్టిఁడేని
వాఁ డనర్హుండు గౌన నాదు వందనంబు.

రసగంగాధరమునఁ జెప్పఁబడిన లక్షణమునకు లక్ష్యములుగా నీభామినీవిలాసమందలి శ్లోకములను రచించె నను వద తి కలదని చెప్పియుంటిమి. ఈగ్రంథమున నన్నియలంకారములు విచ్చల విడిగా వాడఁబడియుండుటఁజూడ నది వాస్తవ మేమో యని తోఁచుచున్నది.

మచ్చునకై కొన్ని యుదహరింపనగును.

అర్థాంతరన్యాసము :—

గీ॥ ఉడుగణపరీవృతుం డాతఁ డోషధీశుఁ
డమృతమయుఁ డెంతొ కాంతిగలట్టి శశియు
భాను నిలుఁ జేరి తా సత్త్వహీనుఁ డగును;
పరువుదక్కునె యేరికేఁ బరగృహమున?

(అం॥ భా॥ వి॥ 23)

ప్రస్తుతాంకురము :—

కం॥ ఇరవగుఁగద యరవిందము
మరందధారలకు దాని మాని వృథా యే
మొరగించు నంచు మరగెదు
ద్విరేఫ! బూరుగను, వలతె? వెతలు గుడువఁగన్.

(ఆం॥ భా॥ వి॥ 22)

కావ్యలింగము :—

గీ॥ అకట! చుంబించెఁ దుంబి షడంఘ్రి నన్ను
మాలి యని మాలతీ యేల జాలిఁజెంద
నాల్గుకాళ్ళకె పశు వౌ ననంగ నితని
కాఱుకాళ్లౌట నాయె నత్యర్థపశువు.

(ఆం॥ భా॥ వి॥ 5)

ఇమ్మహాకవి యాంధ్రు డగుట మన యాంధ్రావని చేసికొన్న పుణ్యఫలము. ఈతని కాపురము గోదావరీ మండలమున ముంగొండ యగ్రహారము తండ్రి యుపద్రష్ట పేరమభట్టు. తల్లి మహాలక్ష్మమ్మ. వీరు వేఁగినాటివారు. భామినీవిలాసమున కీతని పౌత్రుఁ డగు మహాదేవకవి చక్కని వ్యాఖ్య వ్రాసియున్నాఁడు. పండితరాయపదవి వంశపారంపర్యముగ వీరికి వచ్చుచుండె నని తోఁచుచున్నది. మనుమఁడు కూడ "మహాదేవ దీక్షిత పండితరాజ విరచితే" అని వ్రాసికొన్నాఁడు. బాల్య

మాదిగ జగన్నాథపండితుఁడు తండ్రియొద్దనే మంచిశిక్షఁ బొంది విద్యనేర్చిన మేధావి యగుటచేఁ దన యనుభవము నొక శ్లోకమునం దిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు.

గీ॥ పరుషభాషలఁ బల్కుచు గురువు లెవనిఁ
గసరుచుందురో వారలే ఘనత గాంత్రు
ప్రిక్క లరుగంగ వడి సానఁ బట్టఁబడక
నరపతులమౌళిపై మణుల్ వరలవుకద!

తండ్రియొద్ద బాల్యమున విద్యాభ్యాసము చేసి యనంతరము కాశికిఁ బోయి శేషవీరేశ్వరునొద్ద భాష్యముఁ జదివి పాండిత్యమునఁ బారీణతఁ గాంచెను. ఇరువదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చుసరికి జగన్నాథపండితుఁడు వివిధసంస్థానాధిపతుల దర్శించి, యశస్సు నార్జించుచుఁ, దుదకు ఢిల్లీశ్వరుఁ జేరి బహుశాస్త్రపరిచయము గలిగి, మతవిషయిక వాదములఁ బెక్కుర నోడించి, మహమ్మదీయమతము స్థాపించుచుండిన యొకఖాజీ ఢిల్లీశ్వరు నాస్థానమం దుంటఁజూచి జగన్నాథుఁడు పారసీకభాష ననర్గళముగ నేర్చి యా ఖాజీతో వాదముచేసి 'జితో ఽస్మి' యనిపించె. అదికారణముగ మొగల్ చక్రవర్తిచేఁ బండితరాయ బిరుదమును బడసి యాస్థానమునఁ బ్రధానపండితపదవి నలంకరించె. పండితరాయనియందలి గౌరవముచే ప్రభుఁడీతఁ డేది కోరినను సమకూర్చుచున్నందునఁ దక్కిన రాజాస్థానములకు ఢిల్లీశ్వరాస్థానమునకుఁ గల యంతర మిట్లు కవి వర్ణించెను.

శ్లో॥ ఢిల్లీశ్వరోవా జగదీశ్వరోవా
మనోరథాన్ పూరయితుం సమర్థః
అన్యైర్నృపాలైః పరిదీయమానం
శాకాయ వా స్యాల్లవణాయ వా స్యాత్.

పండితరాయలను గూర్చి పెక్కుగాధలు గలవు. ఈతఁడొక యవనస్త్రీని పెండ్లియాడెననియుఁ, బిమ్మట నొకమారాతో౦ గాశికి గంగాస్నానార్థము పోగా బ్రాహ్మణులాతని రాసీయరైరనియు నంత గంగాసోపానములపైఁ గూర్చుండి పండితరాయలు గంగాలహరీ స్తోత్రము రచించి పఠింప గంగ యుప్పొంగి యవనస్త్రీతోఁ గూడ నాతని తనలోఁ గలిపివేసి కొనెననియుఁ జెప్పుదురు. ఈగాధ యెంతమాత్రము విశ్వాసార్హము కాదు. భామినీవిలాసమునందుఁ గవి తన భార్యను గురుజన విధేయయు, పతివ్రతావతంసయు నగు కులాంగనగా వర్ణించియున్నాఁడు. మనుమఁడగు మహాదేవసూరి భామినీవిలాస వ్యాఖ్యలో జగన్నాథసూరికి గృహిణి కామేశ్వరి యనియు, నామెకుఁ బుత్రులు పౌత్రులు కలరనియుఁ దెలిపియున్నాఁడు. గంగాలహరిలోని శ్లోకములు రసగంగాధరమునం దుదాహృతములై యున్నవి. గాధయందున్నట్లు గంగాలహరిని గవి తన నిర్యాణసమయమందుఁ జెప్పినదే వాస్తవమైన నాశ్లోకములు రసగంగాధరమునం దుంట సంభవింపదు.

ఢిల్లీశ్వరు నాస్థానమం దుంటచేతను, పారసీభాషాపారం గతుఁడగుటచేతను, మొగల్ యువరాజు అసఫ్‌ఖాను మొదలగు మ్లేచ్ఛప్రభువు లీతని కాప్తమిత్రు లగుటచేతను సమకాలీను లగు నీతని ప్రతికక్షులో, తరువాతివారో యీకథను గల్పించిన ట్లూహింపఁదగు. ఈతని కనేకులు ప్రతికక్షు లుండినట్లును, ప్రతికక్షుల నీతఁడు నిర్భయముగ విమర్శించువాఁడై నట్లును భామినీ విలాసమం దనేక శ్లోకములఁ గాన నగు. కృతఘ్నుఁ డగు నొక మిత్రు నుద్దేశించి యిట్లు వ్రాసె.—

శా॥ వందిత్వంబును బూని యేనికొలఁకై పాండిత్యము న్మానిదే
నిం దక్కించుకొనంగ డెందమునఁ నేనిం గాదో! యాస్థానమం
దుం దంటా ల్వడి నిల్పు, వాఁడు ఖలుఁడై తొల్లింటి మేల్మఱచి, కీ
డుం దే, నెవ్వనితోడ నే మనుచు నెట్టుల్ నేఁడు తెల్పందగున్.

(ఆం॥ భా॥ వి॥ 186)

ఆ॥ వె॥ కొండెగాని నోటఁ గోడెత్రాఁచును బెట్టె
నాల్క యను మిషమున నలినభవుఁడు
దానికాటువడినవానినిఁ బ్రతికింప
మందు మంత్ర మెందు మహిని లేదు.

(ఆం॥ భా॥ వి॥ 55)

ఇమ్మహానుభావుఁ డుత్తమజ్ఞానసంపన్నుఁడును, సాధుగోష్ఠీరతుఁడు నగుటభామినీవిలాసమందనేకశ్లోకములఁ గాననగు.

చ॥ విమలసరస్సునందు జని, వెన్నునిహ స్తమున న్నివాస మా
కమలకు నాలయం బవుదు, గంధము దేవమనోహరంబు నౌ,
కమలమ ! సద్గుణంబు లివి కల్గియు నింకను గొన్ని తాల్చి, నె
య్యమునద్విజో త్తమున్బరమహంసనుగాంతు వదెంతవింతయో!

గీ॥ చిత్తశుద్ధిఁగూర్చి చిరపాపములఁ బాపి
దుష్టవృత్తులెల్లఁ ద్రోలఁగఁజేసి
భూతదయను బెంచి భువి సాధుసంగం బొ
సంగఁజాలు నఖిలమంగళములు.

(ఆం॥ భా॥ వి॥)

ఇట్లు విన్నవించు పరీక్షకులు,
తిరుమల శ్రీనివాసత్రిలింగ మహావిద్యాపీఠము.

శ్రీభాస్యాయ నమః.
అస్మచ్ఛ్రీగురుచరణారవిందాభ్యాం నమః.

విజ్ఞప్తి.

1933 సంవత్సరములో బ్రిధితయశు లగు దయారామ్ సూరజ్ మల్ వంశస్థులును, కోటీశ్వరులు నగు పన్నాలాల్ సేటుగారు తమయింట నొకవైద్యుని గోరఁ దప్పుడు తిరుపతిలో నున్న నన్ను బిలిపించిరి. ఆనిమిత్తముగ సేటుగారి స్వస్థానమగు నైజాము రాష్ట్రమందలి గుల్బర్గాపురమందు నేను కొన్ని మాసము లుండివలసి వచ్చినది. అత్తరి సేట్ జీగారికి ముఖ్యమంత్రియై గుల్బర్గాపురిలోని వస్త్రయంత్రశాలను నిర్వహించుచున్న బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన చావలి వేంకటనరసింహా శాస్త్రి గారియొక్క మైత్రి లభించెను. చికిత్సాసమయములందుఁ దప్ప తక్కిన వేళలలో నేను శ్రీనరసింహాశాస్త్రిగారి యింటఁ గవితా గోష్ఠితోఁ బారమార్థికప్రసంగములతో సత్కాలక్షేపము చేయుచుంటిని. శ్రీనరసింహా శాస్త్రిగారితోఁ బాటు వారి సోదరు లగు శ్రీయుతులు రఘునాయకశాస్త్రిగారును, శేషాద్రిశాస్త్రి గారును, వారికిని నాకును సోదరప్రాయుఁడును నాకు మేనత్త కుమారుఁడును నగు బ్రహ్మశ్రీ రాయప్రోలు సీతారామయ్య గారు నాసాధుగోష్ఠిలో నత్యంతాసక్తితోఁ బాల్గొనుచుండిరి.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు జగన్నాథ పండితరాయ విరచిత భామినీవిలాసమును గోష్ఠిలోఁ జదువవలసినదిగ శ్రీనరసింహా శాస్త్రిగారును, రఘునాయక శాస్త్రిగారును నన్నుఁ బ్రోత్స

హించిరి. పండితరాయకృతిఁ జదువగా నద్దాని భావగాంభీర్యము, కవితామాధుర్యము నన్ను ముగ్ధునిఁ జేసెను. పండితరాయ శ్లోకములమూలమునందుఁ జదువుటతోఁ దత్కవితామృతపిపాస తీరక వాని కాంధ్రానువాదమును వ్రాయఁ బ్రారంభించి, గోష్ఠిలోఁ బఠింపుచు వచ్చితిని. నాపద్యము లాలించి శ్రీనరసింహ శాస్త్రిగారు మిక్కిలి యానందించి గ్రంథమంతయుఁ ద్వరలోఁ బూర్తికావింపవలసిన దని నన్నుఁ బ్రోత్సహించిరి.

పిమ్మటఁ గొంతకాలమునకు నేను గ్రంథమంతయుఁ బూర్తి చేసి, ధవళేశ్వరములో శ్రీనరసింహశాస్త్రిగారి పుత్త్రికయొక్క వివాహసందర్భమున సమావేశమయిన పండితగోష్ఠిలో నపర గౌతము లను విఖ్యాతివడసిన బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన శ్రీ పాద లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారు, వేదార్థప్రవచనా పటిష్ఠు లగు ఉప్పులూరి గణపతిశాస్త్రిగారు మొదలుగాఁ గల విద్వద్వరిష్ఠుల సన్నిధిలో గ్రంథమును వినిపించితిని. పిమ్మట శ్రీనరసింహశాస్త్రి గారు తమ సహజౌదార్యము బయలుపడ నయాచితముగనే తద్గ్రంథముద్రణమునకుఁ గావలసిన ధనమంతయుఁ దా మొసం గెద మని వాగ్దానముచేసి యాప్రకారము నిర్వహించిరి. ఆ సంద ర్భములో శ్రీనరసింహశాస్త్రిగారిని బ్రశంసించుచు నేఁ జెప్పిన పద్యములు శ్రీశాస్త్రిగారిఛాయాపటముతోఁగూడ గ్రంథాది యందు ముద్రింపఁబడి యున్నవి.

నే నీ గ్రంథమును బూర్తిచేసినపిదప శ్రీ సూక్తిసుధానిధి వడ్డాది సుబ్బరాయకవిగారును, బ్రహ్మశ్రీ ఆకొండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రిగారును, మఱికొందఱును గూడ నాంధ్రీకరించినట్లు తెలియ వచ్చినది. మహాకవు లెందఱో యింతకుమున్నే యాంధ్రీకరించి యుండ నాయాంధ్రీకరణ మేల యని యొక్కింత సంశయించి తిని. భర్తృహరి సుభాషితముల నెందఱ అనువదించలేదు? మహా కవుల ననువదించుట సారస్వతోపాస్తివిశేష మని సమాధాన పడి, నా యీ యాంధ్రీకరణమును బ్రచురించుటకు నిశ్చయించి తిని. ఈగ్రంథమును బ్రచురించుటకు మున్ననేకగ్రంథములఁ దెప్పించి పునరుక్తిదోషము కలుగకుండ రెండువందల ముప్పది తొమ్మిది శ్లోకముల నేరి ప్రస్తుత మన్యోక్తివిలాసమునుమాత్రము ముద్రింపించితిని.

జగన్నాథపండితుఁ డాంధ్రబ్రాహ్మణుఁడు. ఆంధ్రులలో గీర్వాణకవిత్వమున వన్నెకెక్కినవారే యఱుదు. అందులో మొగల్ చక్రవర్తుల యాస్థానమున, కృష్ణరాయలచే నల్లసాని పెద్దనవలె, మహాకవిసత్కారముల నంది కాశ్యాదివిద్యాపీఠ ములలోఁ దన విద్యావైశద్యమును, గవితాగౌరవమును బ్రతి ష్ఠించినవాఁ డితఁ డొక్కఁడే యని చెప్పవచ్చును. భామినీ విలాసమునందలి శ్లోకము లాంధ్రదేశమునందుఁ జాటుశ్లోక ములుగాఁ బండితులందఱకు వాడుకలోనే యున్నవి. కాని యీ శ్లోకములఁ బఠించువారిలోఁ జాలమందికి నయ్యవి భామినీవిలాస

ములోని వనికాని, పండితరాయకృతము లని కాని తెలియదు. ఏ కారణముననో పూర్వానువాదములును దేశమునం దంతగాఁ బ్రచారములో నున్నట్లు కానుపించవు. జగన్నాథపండితునిపేరు రసగంగాధరనిమిత్తముగఁ బ్రశస్తి కెక్కినది. కాని యంతకన్న మనోహరమై, శారదాస్వరూపమై విలసిల్లు నీ భామినీవిలాస ముఖమునఁ బండితరాయ లారాధింపఁబడకుండుట మిక్కిలి శోచనీయము. మున్నెందఱో యాంధ్రీకరించిరని యెఱిఁగినపిదపఁగూడ నే నీగ్రంథమును బ్రచురింప నుత్సహించుటఁజూడఁ బండితరాయలే తనకవితామృతము నభినవం బగు నాంధ్రపద్యభసకంబులలో నాంధ్రులకుఁ జవిఁజూపఁ దానే నాచేత నిగ్రంథమును వ్రాయించెనని తోఁచుచున్నది.

ఉ॥ పండితరాయసత్కృతిని వ్యాసులు రాయలు మున్నుగాఁగము
న్పండితులున్ గవుల్ దెనుఁగువ్రాసిరి, వారిని మీఱ నేను ద
క్షుండనె? సద్గురుండు కృపచూచుట మున్ముఖమందు నేటి కా
పండితరాయఁడే పలుక వ్రాసితి వానికి లేఖకుండనై.

చెన్నపురి,
ధాత మాఘ శు ౭.

ఇట్లు విన్నవించు బుధజనవిధేయుఁడు,
దంటు సుబ్బావధాని.

సప్తమ ఆంధ్రాయుర్వేద సభ కగ్రాసనాధిపత్యము
వహించిననాడు

వైద్యరాజ, డాక్టరు

దంటు సుబ్బావధానిగారికి

బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు చేసిన

ఆశీర్వాదము.

సీ॥ పండితవంశానఁ బ్రభవించినాఁడు సం
పాదించినాఁ డసామాన్యగరిమ
మనవైద్యమున హూణఘనవైద్యమునఁ గూడ
హెచ్చుపరీక్షల నిచ్చినాఁడు
కులవిద్య లాంగిలేయులవిద్యలనుగూడఁ
జవిచూచి సారంబు దవిలినాఁడు
సభలలో నాయాప్రసక్తులమాటాడ
నేర్చినాఁడు యశంబు గూర్చినాఁడు
అమృతహస్తి దయాళుండు విమలమతియు
దంటు సుబ్బావధాని సదస్యహృదయ
వేది నేటి యాయుర్వేదవేది నధిక
రించు టది దేశభాగ్యప్రపంచగరిమ.

శ్రీకవిసార్వభౌమ, మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ,
ఆంధ్రవ్యాస శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి

ఆశీర్వాదము

తే॥ గీ॥ అనఘు నవధాని నవవిభో యనుచు హారిని
వర్ణన మొనర్తు వర దంటు వంశగుణని
ధాన మని కవిధాత సు ధానముఁడు న
నియును నల్లాఱినియుఁ బేరు నిర్ణయించి.

చ॥ మువురుజగత్త్రయంబరయుమూర్తులయైననునొక్కమూర్తియై
ప్రవిమలసత్యయోగమునఁ బ్రస్తుతికెక్కెనటంచుఁ దెల్పుచు
న్మువురవధానులిందరయఁ బొంపెసలారుచునున్ననొక్కఁడే
యువు నని యాదిఁ బేర్కొనుట నాతనితత్వము బోధచేసెడిన్.

మ॥ గురుపీఠంబున కాధిపత్యమును శ్రీగుర్వాజ్ఞఁ గైకొంచుఁ ద
ద్వరకాయంబన నొప్పి కార్యభరముం దాఁ బూని విద్వత్కవీ
శ్వరసంపన్నముఁ జేసి వాసిఁగొన నై వర్తించు శ్రీ దంటువం
శ్యరమానాథుఁడు ప్రోచుఁగాక సతమున్సుబ్బావధానిన్దయన్.

ధవళేశ్వరము సభలో

దంటు సుబ్బావధానిగారు చెప్పిన

శ్రీపాద లక్ష్మీనృసింహపండిత ప్రశంస.

గీ॥ గౌతమీతీరమందలి గౌతముండు
శ్రీపదాన్వయ లక్ష్మీనృసింహబుధుఁడు
వాని మెప్పించి సత్కవిత్వప్రసక్తి
ధన్యతను గాంచె సుబ్బావధానిసుకవి.

శ్రీ ఉప్పలూరి గణపతిశాస్త్రి ప్రశంస.

కం॥ గణపతి గణపతి నిజముగఁ
బ్రణుతింప శరీరగౌరవంబునఁ దక్కన్
ఫణిపతి యనరాదా వే
ఫణుతుల వేదార్థమెల్లఁ బ్రకటనచేయన్.

ఆంధ్రభామినీవిలాస ప్రశస్తి.

శ్రీ కింకవీంద్రఘటాపంచాననాది బిరుదాంచిత శతావధాని
చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి ప్రణీతము.

మ॥ ప్రకటింపంగదవయ్య నీమృదుకవి
త్వం బేల యాలస్య మా
రక గావించెదు? వైద్యరాజబిరుద
భ్రాజిత్వ మట్లుండఁగా
సుకవీశానత కూడ నీకుఁ గలిగెన్
సుబ్బావధానీ! భవ
త్సుకులీనుల్ ప్రతివారు పండితకవుల్
శుద్ధాత్మకుల్ కర్మఠుల్.

ఆ॥ వె॥ భామినీవిలాస మేమి, నీసుకృతం బ
యా! మనీషికవీంద్రరామణీయ
కమ్ము చెడక యుండఁగాఁ దెల్గుచేసితి
సంతసించినాఁడఁ జదివి చదివి.

వైద్యరాజ దంటు సుబ్బావధానికృత

"ఆంధ్ర భామినీవిలాస" ప్రశంస

ధవళేశ్వరమున మహాసభాధ్యక్షులు,

అభినవగౌతమ శ్రీపాద లక్ష్మీనృసింహ శాస్త్రిగారు.

26-5-36 తేదీన ధవళేశ్వరమున గుల్బర్గ వస్త్రయంత్రాలయ ప్రవర్తకులును, వదాన్యశ్రేష్ఠులు నగు బ్రహ్మశ్రీ చావలి నరసింహశాస్త్రిగారు తమ కుమార్తె వివాహము మహావైభవముతో జరిపిరి. ఈవివాహము మేళతాళములతో మాత్రమే గాక మహాకవి పండిత పరిషత్సన్మానములతో జరిపిరి. దాదాపు మూడు వందలమంది వేదశాస్త్రపండితులు సమావేశమయిరి. కవీంద్రఘటాపంచానన బిరుదాంచితులు శతావధాని చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటకవిగారు నొక్కదినము నీవివాహమున సభ నలంకరించి యుండిరి.

వివాహచతుర్థదినమున కల్యాణ మంటపమున జరిగిన మహాసభా ప్రారంభమున నైజాము విశ్వవిద్యాలయమున నాంగ్లభాషాచార్యు లగు బ్రహ్మశ్రీ తనికెళ్ళ వీరభద్రుడుగారు పరిషత్ప్రశంసచేసిన పిదప, వైద్యరాజ దంటు సుబ్బావధానులు గారు పండితరాయుని భామినీవిలాస శ్లోకములను, తమ యాం

ధ్రానువాదమును జదువుచుఁ బండితరాయల కవితా ప్రభావము నుపన్యసించిరి.

సంస్కృతమున మహాకవిచక్రవర్తి చెప్పిన భావము నాంధ్రజాతీయము ననుసరించి యాంధ్రులకు మనోహర మగు నుడికారములతో శ్లోకాపేక్ష లేకుండ పద్యముననే భావప్రకటన మగునట్లు ప్రసాదగుణభూయిష్ఠముగా వ్రాయవలె నను సంకల్పముతోఁ దా మనువాదముచేయఁ బూనితి మనియు, నందు దా మెంతవరకుఁ గృతకృత్యులయినది సహృదయులు నిర్ణయింప వలసినదనియు నవధానులుగారు చెప్పిరి. రమారమి మూఁడు గంటలసేపు పండితులకు బాలురకుఁ బారవశ్యము కలిగించుచు నొక్క నిమిషమేని విసుపుదోపకయుండ శ్రీ సుబ్బావధాని కవిగారు విద్వత్పరిషత్తులోఁ బ్రసంగించిన వైఖరి శ్లాఘ్యముగా నున్నది.

పిమ్మట వేదార్థప్రవచనాచార్యులును, కాకినాడ వాస్తవ్యులు నగు శ్రీ ఉప్పులూరి గణపతిశాస్త్రులవారిట్లు ప్రసంగించిరి. శ్రీ అవధానుల కవితాశక్తి యసాధారణము. వారి వాగ్ధోరణియు నపూర్వము. చిరకాల సద్గురుసంసేవాలబ్ధమైన సత్సంస్కారము అవధానులవారి వర్తనమందు, వాక్యములందుఁ, గవిత్వమందు మూర్తీభవించియున్నవి. విజ్ఞానవ్యాపనమునకై వీరు చేయుచున్న కృషి ప్రశంసాపాత్రము.

అ ధ్య క్షో ప న్యా స ము.

శ్రీ అవధానులవారి పద్యములు మూలములోని యర్థమును సంపూర్ణముగా వ్యక్తీకరించుచున్నవి. శ్రవణసుఖములై, మనోహరములై, ధారాశుద్ధిగలవియై, నిర్దుష్టములై మము బోంట్లకు సంప్రీతిని గలిగించినవి. కాలమును మఱపించి సభ్యుల మనస్సు నాకర్షించినది వీరి కవితాధోరణి. అవధానులవారి ప్రసంగధోరణి శిష్టసమ్మతము. —ఆంధ్రపత్రిక.

శ్రీమ దుయ్యూరు (నూజవీడు) సంస్థానాధీశ్వర

శ్రీరాజా మేకా వెంకటాద్ర్యప్పరాయ

ప్రశంస

[వైద్యరాజ, డాక్టరు దంటు సుబ్బావధాని కవిరాజ ప్రణీతము.]

చ॥ దరి కరుదెంచువారికి వృ
ధాయొనరింపని రాజచంద్రునిన్
సరసుని సత్కవీశుని బ్ర
సన్నమనస్కుని వేంకటాద్రి భూ
వరుని నిజాన్వయాభరణుఁ
బ్రస్తుతిజేసెదఁ జిత్రలేఖనా
దరు వెలమాగ్రణిన్ బరమ
ధార్మికుఁ బండితరాజపోషకున్.

ఉ॥ ఇచ్చును నూరు లేబదులు
నీ యవధానికిఁ జూచునప్పు డే
మిచ్చెను వేంకటాద్రిధర
ణీశుఁ డటంచు వచింప నౌ? నోహో!
మచ్చున కప్పరాయకుల
మండను నీనృపచంద్రు నిల్పినాఁ
డచ్చతురాస్యుఁ డాంధ్రవిబు
ధాంబుధి పొంగఁ దమంబడంగగన్.

ఆంధ్రమహాకవి నమస్కారము.

[దంటు సుబ్బావధాని ప్రణీతము]

కింకవీంద్రఘటాపంచానన

తిరుపతి వేంకటకవీంద్ర ప్రశంస.

చ॥ మును పెవ రేమి చేసిరో ప్ర
బుద్ధులు, నేఁడు శతావధానముల్
గనులకు విందుగాఁ గవు లొ
నర్చిరి తిర్పతివేంకటేశు లా
ఘనులను మానదండములు
గాఁగద! యెంతురు కైతఁగొల్చుచో
నసఘుల నమ్మహాకృతుల
నంజలిచేసి నుతింతు నెంతయున్.

మహామహోపాధ్యాయ - కళాప్రపూర్ణ - కవిసార్వభౌమ

ఆంధ్రవ్యాస

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి ప్రశస్తి.

చ॥ గురుఁ డగుచుణ్ గురూత్తముల

ద్రుణ్ బొరపాటున నైన గ్రామ్యవాక్

స్ఫురణ మెఱుంగ కేఘనుఁ డ

కుంఠితవైఖరిఁ గృష్ణభారతం

బు రచనచేసి గ్రంథశత

మ్మణ్ బయిపెచ్చుగ వ్రాసె నాకవీ

శ్వరునరుఁ గృష్ణమూర్తి బుధ

చంద్రునకేను నమస్కరించెదన్.

ఓమ్.

అస్మచ్ఛ్రీగురుచరణారవిందాభ్యాం నమః.

శ్రీ భాస్యాయ నమః.

శ్రీ భామినీ విలాసము

కృత్యాదిప్రసక్తి.

శ్రీ వర! వేంకట! వరదా!
భావాతీతప్రభావ! భవహర! బాలా
జీ! విశ్వేశ్వర! కలిజన
పావన! ఫణిభూష! సాధుపండితపోషా!

కం॥ శ్రీగురుమూర్తినిఁ గనఁబడి
త్యాగము బోధోపరతులు ననుపమకృప స
ద్యోగమున నాకుఁ గూర్చిన
యోగీశున్ మది భజింతు నురగాభరణున్!

కం॥ ధీరున్ గోరాడాన్వయ
పారావారామృతాంశుఁ బరమున్ గురునిన్
సారపరమార్థలబ్ధికి
నారాధించెద ఫణిపతి నతిశయభక్తిన్!

కం॥ పరమేష్ఠి గురుని నచ్యుతు
నిరంజనుని రాము భక్తినిష్ఠఁ గొలుతుఁ
బరిపూర్ణుఁ జేసి విబుధాం
తరంగ మెఱుఁగంగఁ జాలు దక్షత నొసఁగన్ !

కం॥ దంటలు వ్యాఖ్యానంబుల
దంటలు నిగమముల బ్రహ్మతత్త్వములందుఁ
దంటలు పదవాగ్రచనల
దంటుకులుల్ ప్రథితయశులు ధరణిసురులలోన్ !

కం॥ ముత్తాత వేంకటేశుఁడు
వేత్తలలో వెలిఁగి మెలఁగె వెన్నునిభక్తిఁ
సత్తు నసత్తును దేలిచి
యుత్తమ మగు నాత్మనిష్ఠ నుడుగక సలిపెన్ !

గీ॥ నూఱుగురుశిష్యులకుఁ బ్రీతి నూఱిపోసె
బ్రతికినన్నాళ్లు మాతాత బ్రహ్మవిద్య
బ్రహ్మరంధ్రము చించితాబ్రహ్మమందు
నందఱును జూడఁ గూడె సుబ్బావధాని !

గీ॥ దంటుకులవార్ధిచంద్రుండు తాత్వికుండు
సాధుబుధవర్తి సాహిత్యచక్రవర్తి
నాదు జనకుండు త్రైలింగ్యనాయకుండు
వేంకటప్పయ సుకవి నిరంకుశుండు !

గీ॥ తాతపేరిట సుబ్బావధాని నైతి
ఓజ లనుటచే నే వైద్యరాజునైతి
నాంధ్రగీర్వాణములయందు నాంగ్లమందు
గురుని దయచేత నేనైతిఁ గోవిదుండ !

ఉ॥ పండితరాయసత్కృతిని వ్యాసులు రాయలు మున్నుగాగ మున్
బండితులున్ గవుల్ దెనుఁగు వ్రాసిరి వారిని మీఱ నేను ద
క్షుండనె? సద్గురుండు కృపఁజూచుట మున్ముఖమందు నేటి కా
పండితరాయఁడే పలుక వ్రాసితి వానికి లేఖకుండనై !

శా॥ తాదాత్మ్యంబును బొంది గ్రంథములఁ ద
త్వంబుల్ గవుల్ దొల్లి స
ద్వాదుల్ వ్రాసిరి పూర్ణదీక్షఁ గొని య
ద్దానం గదా నేటికిన్
వేదార్థంబును విప్పి చెప్పి కలిలో
విజ్ఞానమున్ గూర్చినా
రాదారిన్ నను నిల్పి ప్రోవు గురురా
యా ! యోగిరాడ్భూషణా!

క॥ మూవురమూర్తుల నొక్కెడ
భావమునన్ భక్తిఁ గొల్చి భవహారముగ నీ
జీవులకు జీవయాత్రన్
గావించిన కవితిలకమఁ గనకమఁ గొలుతున్ !

సీ॥ వయసునఁ బెద్దాట వందనం బొనరింప
నాశిష్యుఁ డితఁ డంచు ననుకువారు
పదములు పాదముల్ పరులవి, గ్రహియించి
నాకైత లివి యంచు ననుకువారు
నెప్పుడేఁ బని గల్గు నేనితో, వానితో
నాదేవుఁ డీ వంచు ననుకువారు
నోరుఁ డిచ్చు పదవిలో నుబ్బాఁతలూఁగుచు
నాప్రజ్ఞ యిది యంచు ననుకువారు

గీ॥ తలఁపఁదగ రత్నలయ్యు గ్రంథముల మొదల
దృష్టిపరిహారముగ వారికృతులఁ దలఁపఁ
గలుగు సత్కృతులకు నిలుకడ జగానఁ
గానఁ దలఁచితి తలఁతు నే లేనియెడల!

గీ॥ భామినుల కాదిభారతి భామినీవి
లాస మన్నను గవివాగ్విలాసమాట
వ్రాసెఁ బండితరాయలు భామినీవి
లాస మది నేటి కీట్లు వెల్వడియె జగతి!

ఓమ్.

అస్మ చ్ఛ్రీగురుచరణారవిందాభ్యాం నమః.

శ్రీ భాస్కరాయనమః.

శ్రీ భామినీ విలాసము

చ॥ అతఁడు జయించు నిత్యము సమర్థుఁడునాఁగఁ బరార్థసంగతిన్
సతతము వీడు స్వార్థము, బ్రిసక్తిఁగనుక్ గుణభూతజాతమం
దతులతదైక్యమున్, మనమునందునుదాత్తమునున్ మనోజ్ఞమా
గతిమహిమంబునెవ్వఁడిలఁగాంచు స్వభావముగాఁగమిక్కిలిన్! 1

ఆ॥ వె॥ అతిపరిచయమున నగు నవజ్ఞయు ననా
దరముఁ గల్గు సంతతగమనమున
మలయపర్వతమున మంచిగంధపుఁ గట్టె
భిల్లకాంత కట్టె పుల్లఁజేయు! 2

గీ॥ అతిరుచిరమైన రుచి, శుచి యత్యధికము
తానుగా శంకరుఁడు వానిఁ దలనుఁ దాల్చెఁ
జందురు సర్వలోకానందు జాడఁజూచి
మొగము ముడిచెదవేల యంబుజిని! చెపుమ! 3

చం॥ అతులజగద్ధితప్రవణమైనది మానసవృత్తి, వాక్సుమ
త్కృతియదిలోకమందుపమయెందునులేని దమానుషంబులౌ
కృతులునునాకృతుః మిగులహృద్యములార్యులెందుఁ జూడబం
డితుల చరిత్రమెట్లు ప్రకటించుట? వాక్కునకందఁబోదహో! 4

గీ॥ అకట చుంబించెఁ దుంబి షడంఘ్రి నన్ను
మాలి యని మాలతీ యేల జాలిఁజెంద
నాల్గుకాళ్లకె పశువా ననంగ నితని
కారు కాళ్లౌటనాయె నత్యర్థపశువు ! 5

గీ॥ అబ్జు డెవ్వండో కోఁతికి నఱుఁతఁ బెట్టె
హారమొక్కటిఁ జపలత నదియు దాని
నాకె వాసనజూచెను నమలె ముణిచి
చేసె విడ్డూరముగ నున్నతాసనంబు ! 6

చ॥ అధిపతివౌదు తోయముల కాకరమౌదువు రత్నరాశి కీ
వధికులకంటె బెద్దవభయప్రదుఁ డౌదువు శైలపాళి కీ
వధిగమియింపరాదనఁగ నక్కట నిన్నిఁకమీఁదనేరి స
న్నిధి నిలువందగున్ జనము? నీవె వచింపఁగదే మహోదధీ ! 7

గీ॥ అన్నివైపుల వృక్షంబు లరసిచూచెఁ
గోకిలంబులనడిగెను గొసరికొసరి
చంచరీకంబు దానికి సంభవింప
దుపమ నినుఁబోల్ప మాకంద ! యుర్విలోన ! 8

గీ॥ అమితగుణవంతమైన పదార్థమేని
యొక్కదోషంబుచే నింద నొందుచుండు
నధికతరమయ్యెఁ దాను రసాయనముల
నుగ్రగంధంబుచేత వెల్లుల్లివోలె ! 9

క॥ అరచేయి గడవలే దీ
హరిశిశు వుదయించి యుఱుమునటు వినినంతన్
ద్వర నంగములను ముడిచి యె
గురఁగాఁ బొంచుండెఁ దల్లికుఱువున వీఁకన్ ! 10

క॥ అరమోడ్చి లీలఁగను లని
దురించెద వదేల ? శంక దోపకయుండన్
బరిణామ విషమమగును
మృగరాజవైరంబు నీకు గంధగజేంద్రా ! 11

గీ॥ అఱచి ఘనుఁడుచల్లు నంబుకణంబులే
యాతురమునఁ గొనియెఁ జాతకంబు
దాత కాఱులాడఁ దద్దయునోర్చు న
నన్యగతికుఁడైన యాశ్రితుండు ! 12

మ॥ అవిసెన్ సిగ్గున గుండె దాడిమకు, నైల్యంబబ్బె నేరేళ్లకున్
దవిలెన్ శూలముఖంబునన్ బనస, మానంబేఁచగాఁ, భీతిచే
జివరన్ దాగెనుసిల్లు గ్రుక్కుకొనుచున్ జెట్టెక్కెటెంకాయ, యీ
భువిలోనన్ ఫలరాజమామ్రముసముద్భూతంబుగాఖ్యాతిగా! 13

గీ॥ ఆకసముఁబోలు నీతను వద్దియేల ?
నాణెమైనట్టి యట్టిరత్నంబు లేల
దప్పిఁగొనువారి నాలుకఁ దడపికొనఁగ
నుదధి ! యీరాదుగాదె నీ యుదకమైన ! 14

కం॥ ఆనందమృగాళికి దా
వానలము సుశీలశాఖి కగు మదగజమున్
జ్ఞానప్రదీపవాతము
గానోఁగద యెందుఁబొందు కాపురుషునితోన్ ! 15

గీ॥ ఆపదలఁబొంది యేని మహాశయుండు
అకృతపూర్వమహౌదార్య మడరఁజేయు
నగ్నిబడియుఁ గాలాగరు వన్నిదిశలఁ
బఱపు లోకోత్తరంబగు పరిమళంబు ! 16

శా॥ ఆలానంబునఁ గాలిసంకెలలు సత్యం తాంకుశాఘాతముల్
గాలన్ మావటివాఁ డదల్చుచును లీలన్ దన్నుటల్ సింగమే
చాలన్ దాళగఁ జాలెనేనియు, నహో! జాలంబులై గాన నో
నేలా భద్రమదావళంబులు ధరిత్రీశాలి మోసాలలన్ ! 17

గీ॥ ఆశఁ జిరకాలముగ నిన్ను నాశ్రయించి,
కణముననుఁ దనిసెడు చాతకంబు మాని
యూరకేటికి వర్షింతు వుదధిలోన
బుద్ధిమంతుఁడవయ్యు నంబుదుఁడ చెపుమ ! 18

గీ॥ ఆశ బంధింపఁ గలికోదయంబుదాఁకఁ
గోకిలం బాశ్రయించె నీ మోకమావి
పాకకాలాని కక్కటా కాకిమూక
దాని నెట్టంగ నిక నెట్లు? దానిబ్రదుకు ! 19

ఉ॥ ఇంచుకమోదమెందునొకొ యింపుగఁ జిల్కలు వల్కఁ బిల్లి, హా
ళించునె? గంధసంపదకు సింగము కస్తురిలేడిఁ జూచి, సై
రించు మయూరముం గనినఁ బ్రీతుఁడె బోయఁడు? దుష్టులెప్డు వ్యా
పించు ధరన్, గుణంబెఱుఁగు విజ్ఞుఁడు కోటికొకండు కల్గెడున్!

ఆ॥ వె॥ ఇంటనుండి తా మదేభంబునేనియు,
నట్లు మొసలి లాగి పట్టఁగలదు
రేవు దాఁటెనేని లావెల్లఁ జెడి బక్క
కుక్కచేతనైనఁ జిక్కఁబోవు! 21

క॥ ఇరవగుఁగద యరవిందము
మరందధారలకు దానిమాని వృథా యే
మొరగించునంచు మరగెదు
ద్విరేఫ! బూరుగను వలతె? వెతలు గుడువఁగన్! 22

గీ॥ ఉడుగణపరీవృతుం డాతఁ డోషధీశుఁ
డమృతమయుఁ డెంతొ కాంతి గలట్టిశశియు
భాను నిలుజేరి తా సత్త్వహీనుఁ డగును
పరువుదక్కునె యేరికేఁ బరగృహమున! 23

గీ॥ ఉత్తియుఱుమును మెఱపె శరత్తునందు
ఉఱుమకయ కురియును వానతఱి ఘనుండు
కూయునే గాని దుర్జనుం డీయకుండు
చేయునే గాని సుజనుండు చెప్పకుండు! 24

గీ॥ వడిసిపోయెను తేనె లవంబులేక
గాలితాకున నాకులు రాలిపోయె
నిస్సిరో యిట్టి తరుణమందేని నీవు
మధుపమా! మాధవీలత మానవేల! 25

గీ॥ పైనఁ గరవాలధారల పగిదియయ్యుఁ
గోడె త్రాచులకంటెనుఁ గ్రూరులయ్యు
లోన దీక్షలద్రాక్షల కేని యొసఁగు
గురువులై మించు ధీరులు కొందరుంద్రు! 26

గీ॥ ఎంతగొప్పవారి యింతులే యౌఁ గాక
నాతిజాతినీతిఁ నమ్మరాదు
రాజరమణి కలువ రామరామా! మధు
పాళిహాళిగూడి కేళిసలుపు! 27

ఆ॥ ఎవ్వరడుగ కిలకు హితమాచరించి య
మందముదము సుజనుఁ డందఁజేయు,
నెవఁడు పూజసేయు నిందుండు ముదమొంది
కలువకొలములకు వికాసమొసఁగు! 28

ఉ॥ ఏకుంజంబులనేని దూరుగద యెన్నేలేళ్ళుఁ గుందేళ్ళునున్
గేకివ్యూహము ముళ్లపందిగములున్ గ్రీడించి నిద్రింపగా
నాకాశంబు స్పృశించు వృక్షమది ధన్యంబౌను స్వచ్ఛాయలో
వీఁకన్ ఘర్మముఁ బాపిమత్తకరికిన్ విశ్రాంతిఁగల్పించుటన్! 29

క॥ ఏజాడల రమియింపఁగఁ
దాఁ జనుగా కప్పు డపుడుఁ, దమిఁబైకొనఁగా
నాజీవము మదిమఱవదు
రాజీవం బదిర భ్రమరరమణుని నెపుడున్ ! 30

శా॥ ఏ నివ్వేసగి మండుటెండలకు నెంతే నింకిపోవంగ నె
ద్దానిం జేరుదు రార్తులై పథికు లధ్వశ్రాంతులై యంచు డెం
దాన న్మార్గసరస్సు వంతఁగొని నిత్యం బింకుఁ దజ్జీవనం
బేనుత్యంబు;వృథాగదాయుదధియెంతేనీరమున్ దాల్చియున్!31

క॥ ఏమందు నిన్ను ఖలుఁడ! మ
హామతి! గుణపక్షపాత మారా! యొక్కం
తేమరక దివారాత్రము
నీ మదిలో సాధువులను నిల్పెదు వీఁకన్ ! 32

ఉ॥ ఏమియుఁ జేయనేరనివి యేల యులూకకపోతకుక్కుట
గ్రామము కాకిమూకయును, గందపుఁజెట్టును జుట్టుకొన్నయా
పాములఁదోలుఁగేక యిడిప్రక్కనునిల్చు మయూరమొక్కఁడే
యా మలయాద్రినందఱుఁబ్రహర్షమునున్ దరినొందవిందుగన్ !

గీ॥ ఏల యీచెట్టునకటంచు నాలవాల
మైనఁ జంపక! యొక్కనాఁడైనఁ జేయ
నకట సిగ్గియ్యె నాకు నే డన్నిదిశలఁ
దావులం జల్లు నీదగు పూవులఁగన! 43

గీ॥ కట్టుకొయ్యను బడియున్న గంధగజము
ఎలమి వేమందినే భరియింపఁజాలు
నిచ్చవచ్చిన యటు చరియించెనేనిఁ
గడుపునిండుటె కుక్కకుఁ గష్టమగును! 35

ఉ॥ కన్నులు కాళ్ళు నెమ్మొగముఁగావిగనున్నవి యెవ్వఁడీవు హం
స,న్నిలయంబొ?మానసము, శస్తములచ్చటనేవియో?సుధా
సన్నిభతోయముల్ కనకసారసముల్ మణులున్‌సురద్రుమా
లున్నవి తీరమందు నట నున్నవె నత్తలు? లేవటంచు బ
ల్కన్నగి గేలిసేసెను బకంబు లయారె మరాళభర్తనున్! 36

గీ॥ కపటదోషంబునంజేసి ఖలుని దూర
ముననె విడనాడుదురు కొంప ముంచునంచు
సోయగంబయ్యుఁ జూడ నపాయశంక
జనులు విషమున నాశీవిషంబుఁబోలె! 37

గీ॥ కప్పురమున నాలవాలంబుఁ గట్టనేమి
యెఱువుఁగట్టంగ నేమగు మృగమదంబుఁ
గడవలం దెచ్చి పన్నీటఁ దడపనేమి
యుల్లిపీడునె తనకు మున్నున్నగుణము! 38

గీ॥ కమలినీ డెందమందేల కలతఁజెందఁ
గూళలగు కొంగ లేమేమొ కూసెననుచుఁ
బక్వమకరంద మర్మంబుబాగునెఱుగు
నీయళుల్ భువినుండ దీర్ఘాయువులుగ! 39

గీ॥ కమ్మవలపుల కాసించు గాడ్పుఁగూడఁ
దుమ్మెదంబలె నని యెంచకమ్మ తమ్మి!
పరుల కానందమునుఁగూర్చుపనికిఁగాదె
యడుగుకొనువాఁడు తానయ్యె నధికుఁడయ్యె! 40

ఉ॥ కమ్మని నీ పరీమళముఁ గ్రమ్మెదు దిక్కులుపిక్కటిల్ల నం
దమ్ము మనోహరమ్ముఁ గనుదమ్ముల విందగు,నట్టులయ్యు నో
యమ్మకచెల్లి! వమ్ముగద యామ్రఫలప్రవరంబ! నీదు డెం
దమ్మది గ్రంథిలంబుఁ గఠినంబగుటన్ బలు మాటలేటికిన్ !41

కం॥ కరజాగ్రజాగ్రదుద్ధుర
వరశౌర్యముచేత మత్తవారణ మనుచున్
గిరిశిలలు రాల్చె నెవఁడా
హరి కామిష లేశమబ్బదా విధివశతన్ ! 42

చ॥ కలకల నవ్వఁజూచెదవుకల్వల, మిత్రకరావమర్శనం
బుల నలరారె దీవు మధువుల్ గడు క్రొత్తలు నూరు నీకు నే
వెలితియులే దికట్టి శుభవేళలఁగాక తరంబె నీకు నో
జలజమ! షట్పదంబులకుసల్పుముదండిగఁదేనెదానమున్ !43

చ॥ కలిగినవారిమోమయినఁ గానవు దబ్బరలిచ్చకంబులున్
బలుకవు వారిడాబుల వినంజన వెన్నఁడు నాసతోడ వా
రల నెనువెంటఁబాఱవు కురంగమ! వేళలఁ బూరిమేసి వే
ళల నిదురింతు వెంత విమలంబగు సత్తప మేడఁజేసితో !44

గీ॥ కాకవృకభేకకోకబకంబులార !
వినతిఁగావించి యాచించి విన్నవింతు
గోలఁ జేయకుఁ డొక్కింత జాలిఁబూని
కూయుచున్నది హాయిగా కోకిలంబు ! 45

గీ॥ కాకమా ! యేల పెంచెదు కోకిలమును
వట్టి యాయాస మిదియగుఁ దుట్టతుదకు
రెక్క లవి వచ్చినంతనె రేపు నీ మొ
గంబు నెఱఁగిన యట్లైనఁ గానఁబడదు ! 46

ఆ॥ వె॥ కాకి యఱచుఁగాక వాకట నేప్రొద్దుఁ
గావుకావు కావు కావుమనుచు
సరసుఁ డద్దివినునె సంప్రీతి వినుఁగాక
కోయటంచుఁ బలుకు కోకిలమును ! 47

ఉ॥ కానల సంచరించుచును గడ్డినిమేసెడు లేళ్ళబొడ్డులన్
దా నిడునంట కస్తురి విధాత వృధావధకై విమూఢతన్
దానిని దుష్టులౌ జనుల నాల్కలమూలములందు నుంచినన్
దాను మహోపకారియగు ధారుణిలోపల నెల్లవారికిన్ ! 48

గీ॥ కావ్యతత్త్వంబొకించుకేఁ గాంచఁగల్గు
వార లారయ నెందఱో లేరుభువిని,
నెందు నెవ్వండుగలఁడు మరందమొందుఁ
గలుగు మర్మమెఱుఁగ మధుకరుఁడుగాక ! 49

ఉ॥ కావిరి గ్రమ్మినట్లు లగుఁ గా విరిదమ్ములతోడ నల్లెసల్
దావమురీతి దేహమున దాహముగొల్పెడు గంధవాహముల్
గావియు మార్దవం బఖిల గానముగల్గిన యామ్రపర్ణముల్
నీవును లేనివేళలను నిక్కము కోకిలకున్ వసంతమా! 50

ఉ॥ కుత్తుకయెండ నే మిటులఁ గూసెదు కోయిల రేబవల్లు నీ
తత్తరమేల తమ్ముఁడ వృథాశ్రమ మీ చిగురాకుముక్కకై
సత్తువఁ దేల్చి యిచ్చునెరసాలము తానుఫలంబుఁ, జూచు ను
న్మత్తతఁగాకిఁగోకిలముమర్కటపాంథులనేకసమంబుగాన్!51

క॥ కులమూ, శీలమ, రూపమ
యఖిలంబెందున నతిశయించు? నైనను నీ పి
ల్లలఁబోలెఁ బెంతువానిన్
నళినీ! నీ గొప్పఁదనమనఁదగు నిదియున్! 52

గీ॥ కువలయామోదగుణగణగుంఫితులగు
నమలమతులకుఁ గోపంబు నందగించు
భువనసమ్మోహనామోద పూర్ణమైన
కుంకుమపుఁ బువ్వు చేదును గొమరుమిగులు! 53

క॥ కొట్టినఁ గోసినఁ గాల్చిన
గట్టిగనొరసినను వంత గలుగ దొకింతే
నట్టి తులఁ దూఁచగుంజన్
బట్టఁగరానట్టి యార్తి బంగరునకగున్! 54

ఆ॥ వె॥ కొండెగాని నోటఁ గోడెత్రాచును బెట్టె
నాల్క యను మిషమున నలినభవుఁడు
దాని కాటువడిన వానిని బ్రతికింప
మందు మంత్ర మెందు మహిని లేదు! 55

గీ॥ కొండెగాండ్రింట ముళికి గా కుండు టెట్లు
మంచివారల కేనియు మానసములు
పువుల పొడివహించు న ప్పవనుఁ డేని
దుమ్ముఁ గొట్టుకొనం డె మార్గమ్మునందు! 56

కం॥ కొందుబిసకందముల నా
నందంబునఁ దిరుగుచుండు నళినదళములన్
విందెదకుఁ జేయు నీరము
నెందుల కిట హంస! వీడె దెటుఁగన్ జెపుమా! 57

గీ॥ కోకిలా! యొంటిఁ గానలోఁ గూయకోయి
కోయని మనోహరముగ సంకోచ ముడిగి
తమకోలమువాఁడ వీ వను తమినిఁగాక
కటికకాకులు నిన్నెప్డొ కసిమసంగు! 58

గీ॥ కోఁతులొనరించు సభలలోఁ గూరుచుండఁ
గొమ్మలే తగు మృదులాసనమ్ము లగుట
దంతనఖరాగ్రవిక్షతుల్ దగిన యాతి
థేయము, సుభాషితమ్ము చీత్కృతియె సుమ్ము! 59

ఉ॥ క్రమ్ముచు మంట నల్దెసలు గాల్చెడు నట్టిదవానలంబు వృ
క్షమ్ములఁ దీగెలన్ బొదలఁజాలఁగ వాడ్చుచునుండ శైలబృం
దమ్ముల కొమ్ములందున వృథాబహుధాజలధారలేల కుం
భమ్ములఁ గుమ్మరించెదవు వారిద! నీకిది శ్రీమదంబొకో !60

శా॥ క్రీడల్ సల్పుము, స్వేచ్ఛగా దినుము నీరేజంబులన్, మున్గినీ
రాడన్ బొమ్మికశైలనిర్ఝరములో యంబందు, నెంతే దమిన్
జోడుంగూడుము కరేణులన్ గరములన్ ముద్దారలాలింపు పో
రాడన్ మాత్రముఁ గోరకుండుము మద సారంగంబ!
సింగంబుతోన్ !61

గీ॥ క్రొత్త పూగుత్తులఁ జరించు మత్తభృంగ
మార! సంపంగి మూర్కొన, దది మనోహ
రంబుగాదొకో? తా విహారం బెఱుఁగదొ?
యింత బలవంతమానొకో! యీశ్వరాజ్ఞ! 62

గీ॥ ఖండితానేత్రకంజాలిఁ గావినింపు
పాండితిన్ దాల్చి సకల దిక్ప్రాంతములకు
మండనంబై వెలింగెడు చండభాను
కరము లవి సాఁకుగాక జగంబుఁ గరము! 63

చ॥ ఖరకరునెండవేసఁగినిఁ గ్రాఁగియు, నెట్టులొ దీర్ఘమైన వా
సరముల నోఘనుండ! నినుస్వాంతమునందుఁ దలంచి త్రోసె, గో
చరమయి దైవయోగమున జల్లున నీ వడగండ్ల దానిపైఁ
గురియ ననుగ్రహింప నెటకుంజని చాతక మేరి నేమునున్ !64

గీ॥ ఖలుఁడు సజ్జనతూలరక్షణమునందు
ననమశూరత్వ మొందు హుతాశనుండు
పరుల దుఃఖాగ్నిఁ జల్లార్చుపనికి వాఁడు
పవనుఁ డాతనివర్ణింప నెవఁడు భువిని ! 65

క॥ ఖలు లీయిలఁగుశలులు సా
ధుల కయ్యెడు మేలుచెఱుప దోషరహితులన్
దెలియకయుండఁగఁ జిలువలు
నిలువునఁ బ్రాణములు దీయ నిపుణములుగదా ! 66

ఆ॥ వె॥ ఖలుఁడుచేయుఁ బాపకర్మంబు, దాని దు
ష్ఫలము సాధుజనుల పైఁ బడును
రావణుండు రామరమణిని హరియింపఁ
గడలి కకట ! కలిగెఁ గట్టుపాటు ! 67

శా॥ ఖ్యాతంబౌ భువనత్రయంబునను నీ గంధంబు శైత్యంబు లో
కాతీతంబు, దిగంగనాంగణగతంబౌ కీర్తి, యుష్మద్గుణ
వ్రాతం బెన్నికఁ గన్నదయ్యు నకటా! వ్యర్థంబు శ్రీఖండమా!
నీతోడన్ భుజగంబులుండివిషవహ్నిజ్వాలలన్ గ్రక్కుటన్! 68

గీ॥ గగనమున దివ్యభవనముల్ గట్టఁదివురు
జతనమునఁ జిత్రములు వ్రాయు సలిలమందుఁ
దోయమున స్నాన మాడించు వాయువులను
నీచులను సాధువులఁజేయ నెగడునతఁడు ! 69

గీ॥ గండకండూతి మత్తవేదండములకుఁ
బాపు సింగంబు లేరీతిఁ జూపుఁబో ప్రి
తాపసంపదఁ జిటికకుఁ దద్దఱిల్లి
యట్టి హరిదంతముల కేగు హరిణములకు! 70

క॥ గుంజన్మధుకరములు దమ
మంజులముగ నడవిఁ బాడ మది సంకోచం
బుం జెంది నమ్రతఁ దల
లంజేరిచె భూమి దరుకులంబని తలఁతున్! 71

గీ॥ గుణములేమి మేలు? గుణగౌరవం బేల
కాల్పనొక్కొ చూడఁ గాననమునఁ
జెట్లవెన్ని లేవు? శ్రీఖండవృక్షంబొ
కండె యగునుగాక, ఖండితంబు! 72

గీ॥ గుణవిదులఁ జెంది గుణములౌ గుణము లవియ
యూను దోషంబులుగ గుణహీనుఁ జెంది
స్వాదుతోయభవములయ్యు వాహిను లవి
నోటి దరిఁ జేర్ప రాదు మున్నీటిఁ జెంద! 73

క॥ ఘనకార్యములను జేసితి
వనుపమ మగు యశముఁ గంటి యావజ్జీవం
బును దీవనలొసఁగెద మో
యనుగుంజెలి! నిన్ను మఱవ నది మావశమా! 74

గీ॥ ఘోరతరమైన యట్టి కాంతారమందుఁ
బంచమశ్రుతి కోకిలా! పాడఁబోకు,
గుంపులై వచ్చి నీదగు కొంపమీాద
మాలకాకులుపడి పెద్దగోలఁజేయు! 75

ఉ॥ చక్కని యీా విశాలమగు శాల్మలిపుష్పముఁజూచి, పండ్లనున్
జక్కగనుండు నిట్లియని స్వాంతమునన్ దలపోసి, చిల్కతాఁ
బెక్కుదినాలు వేఁచి సలిపెన్ దప మబ్బినదేమి? దూదిలోఁ
గ్రుక్కినకాయ లద్దియును గొట్టుకపోయెను గాలిగొట్టగా! 76

ఉ॥ చందన మప్యనందనము సానలరాయిపైఁ దగ్గియేని గ
డ్డిందిని దానికీడుగఁ గడిందిగ నావులు పాలునిచ్చు; దే
ళ్లుందలిఁజంపి వృద్ధిఁగను, లోకమునందునఁగుక్షిలోమృతిన్
బొందియు మక్షికల్ వమనముల్ బొనరించెడు తిన్న
యన్నమున్! 77

గీ॥ చందనద్రుమము భరించు సర్పములను
దీపములు దాల్చుఁ దలను మషీపటలము
మచ్చఁదగిలించుకొనెఁ జందమామ మేనఁ
కువలయేశుండు ధరియించుఁ గొండెకాండ్ర! 78

గీ॥ చాతకమునకు దాహంబు చాలఁగలుగఁ
జొక్కమైనట్టి నీరొక్క చుక్కదొఱకె
దైవయోగంబుచేత వాతంబు విసర
నదియు వదనమునఁబడక యువలఁబడియె! 79

గీ॥ చాలుగట్టిన నీల భృంగాలిలీలఁ
జాలఁగాఁదాల్చు నొక్క రసాల మలరు
దనుకఁ గోకిలమా! వనాంతరమునందు
విరసమైనట్టి దివసముల్ జరపుమెట్లొ! 80

గీ॥ చిత్తశుద్ధిఁగూర్చి చిరపాపములఁ బాపి,
దుష్టవృత్తులెల్లఁ దొలగఁ జేసి
భూతదయను బెంచి భువి సాధుసంగం బొ
సంగ జాలు నఖిల మంగళములు! 81

గీ॥ చినుకురాల్పక యుఱిమెదు ఘనుఁడ! వ్యాకు
లంబుఁదాల్చిన యీ చాతకంబుఁ గనుము
కటకటా! విధిఁ బడమటిగాలిఁ దోల
నీర మద్దియు నీవు నింకేరి కెవరొ! 82

కం॥ చిరకాలమడంగిన నా
స్వరమున జీవంబుఁ బోయవచ్చుఁగా మధుఁ డా
దరమున నని కోకిల మది
మురియఁగఁ గుఱిసేసె శరము బోయం డకటా! 83

గీ॥ చిరవిశేషరూఢశిక్షచేఁ జిత్రినఁ
గుసుమములను వ్రాసికొంద్రుగాక
వాని కెటులవచ్చు వాసన? వానిలో
భ్రమరకుల మదెట్లు ద్రావు రసము! 84

గీ॥ చివురుటాకులు నాకులుఁ బువులుఁజూచి
తెలిసి రిక్తతఁ జెలికాఁడ! తెలివిమాలి
ఫలము లాసించుకొని చెంతనిలిచెదేల
పండినను జేఁదె కాదె యీపాడువేప! 85

మ॥ జలజాతాసనురాణివాసమున నైశ్వర్యమ్ముసర్వమ్ము లీ
లలుగాఁదోఁచఁగఁ జాలునేర్పరులమ్రోలన్ వేత్తలౌ వారిపం
చలలోనెంగిలి కూతలేయుకొనువాచాటుల్ విజృంభింపఁ బ
క్షులపిల్లల్ ఫణికిన్ గరీంద్రమునకుం గుండేళ్ళు సింగాలకున్
దలపైఁగుక్కలునున్ బదంబునుపవింతా! చూడనేడెల్లిటన్!

మ॥ తనకైతా ధనమున్ ధనాధికులయొద్దన్ గొన్నయవ్వాని యా
ననమందెంతయునైల్యమున్ గనుట వింతా? వార్ధిలో నిన్ని నీ
ళ్లనుదాలోకహితార్థమై కరుణదాల్పన్ బూనుకొన్నట్టి యా
ఘనుఁడే నిల్విన నల్లనై చనుట నిక్కంబౌచుఁ గన్పట్టగన్!

గీ॥ తనువు నిలువెల్ల ధవళమై తనరనేమి
బయటఁబడియుండు హంసలు పద్మములకు
మధుపములు లోన స్వేచ్ఛగా మసలుచుండు
నింతటిదె సుమ్ము జగతి శ్రీమంతులగతి! 88

గీ॥ తరుకులంబుల కాంతినిఁ దగ్గఁజేయు
జగతి జంతువులకుఁ గూర్చు సంకటంబు
హిమసమూహంబుఁ బైని వహించినావు
దేని కాసించి నీవు భవానిజనక! 89

గీ॥ తాన కౌశలమెఱుఁగని గానపటిమ
మానసంపద లేనట్టి మానవపతి
దానహీనంబులైనట్టి యేనుఁగులును
జ్ఞానమెఱుఁగని యతియు జగాన సములు! 90

ఉ॥ తావులకెల్ల మాళినిఁగదాయని కస్తురి! నీవు లోనహం
భావము పెద్దదాల్చు టది భావ్యమె? నీకటు లబ్బియున్న నె
త్తావినఁగాదె కొండగుహ దాఁగిన దీనుఁడు నీదు తండ్రికిన్
జావుఘటింతు వీ వతనిజాడ కిరాతులకెల్లఁ దెల్పుచున్! 91

ఉ॥ తీయనివానిలో మిగులఁ దీయనిదై పొగడొందు నీ ఫలం
బేయెడఁ బక్షులుందినవె? యెద్దెసఁ జాటెనె నీ యంశంబు నీ
కోయిల లేఁజివుళ్ళుతిని కోయని పంచమసుస్వరంబులన్
హాయిగఁబాడి నిన్ దెలుపదా? దెసలెల్ల రసన్ రసాలమా! 92

గీ॥ తుంగభంగంబు లాభీల భంగినెగయ
ఘోషమొనరింతు వుదధి! నీ గోలకాల!
దారిఁ బోయెడు జనులు నీ తీరమందు
వెదకుచుందురు బావి నే వదనమొండ! 93

క॥ తుమ్మా! నీకడ నేమి ఫ
లమ్మా! పుష్పమ్మ యాకులా! కంటకముల్
గ్రిమ్మిన నీకడ కే మే
మిమ్మంచును జేరువార మే పేరాసన్! 94

గీ॥ తెంపుమీఱి మృగేంద్రమందిరముఁ జొరగ
ద్విరదముక్తాఫలంబులు దొరకుఁగాని
నక్కబొక్కలు దూరంగఁ జిక్కుదూడ
తోకడెక్కలు నస్థులు దోలుముక్క! 95

ఉ॥ దంతి మదాంధభావమున, దానముగోరు ద్విరేఫపాళినిన్
జెంతకుఁ జేరనీక చెవిచేటలఁ దూరముఁదోల వానికే
మెంతయు శోభతక్కుఁ దనకే నును జెక్కుల, భృంగపాళి ని
శ్చింతఁ జరించు నింక వికసించిన పద్మవనాంతరంబులన్! 96

శా॥ దప్పిన్ గన్నులు తూర్పుఁద్రిప్పు, చెదమోదం బా చకో
రాల్ గనన్
విప్పన్ గల్వలు మోములన్, మరుఁడుమౌర్విన్ లాగఁగా,
మానినుల్
తప్పుల్ చేసిన నాథులన్ సయిచి, చెంతన్ జేర్ప నూహింపఁగా
నప్పా! యిప్పుడ? మబ్బుగప్పు సమయం బయ్యారె
యబ్జాసనా! 97

శా॥ దానోద్రేకచలద్ద్విరేఫయుతముల్ దంతుల్ భయభ్రాంతిఁగా
లూనన్ లేవెట,దొర్లుచుండునెట,సద్యోముక్తముక్తామణుల్,
ప్రాణాపాయమునొందినంతటనెసింహంబాగుహాద్వారమం,
దీనా డక్కటఁ నక్క లొక్కమొగి నెన్నేఁ గూయఁగా
నాయెఁగా! 98

ఉ॥ దీనుల పైరులెండఁగ మదిన్ గరుణింపక కొండలందు, నెం
తేని యుదారభావముఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చెదు, దుర్మదంబునన్
బూని, మహోన్నతిన్ ఘనతఁ బొందితినంచును, దోయవాహ! యూ
హా! నలుదిక్కులం దెలియనౌ, భవదీయ వివేకపాకముల్! 99

గీ॥ దూరమునఁ జూచి బూరుగఁ గీర, మంబు
జంబులంబోలు పూలు, ఫలంబు లురువు
లంబరం బంటు నెత్తుఁ, గాలంబు వేచి
యాశ్రయించియు నరిఁగె నిరాశఁ జెంది! 100

కం॥ దూరీకృతాన్యలోకక
సౌరభసురభూజకుసుమసహవాసము చే
కూరియు, వేఱొకసుమముం
గోరెదవే!, యేమి నీదు గుణమందునళీ! 101

గీ॥ దైవవశమునఁ గుటజమా! దరికిఁ జేరు
మధుకరునిఁ జేయఁదగ దవమాన మెపుడుఁ
దేనెతో నిండియుండి యెంతేని మెఱయు
నీరజములకుఁ గడుమాననీయుఁ డతఁడు! 102

గీ॥ జాలివేసంగిలోఁ దోఁటమాలి! నీవు
చిలుకరించిన నీటిచేఁ గలుగుపుష్టి
కడవపోతగ జడివాన పడెడుతఱిని
ఘనుఁడు కల్గింపఁగలఁడె వృక్షముల కరయ! 103

క॥ ధరనెల్లెడలఁ ధారా
ధరమా ! పూరింతు వారిధారల నాసాం
తరమున నీ చిఱుపిట్టకు
బరువా? పూరింప నాల్గు వానచినుకులన్ ! 104

క॥ ధీరధ్వానము లుడుగుము
నీరద ! నెలకడుపు నాకు, నీయార్పులకున్
వారణశంకన్ దుముకు న
వారణ, నాజఠరమధ్యభాగమునందున్ ! 105

క॥ ధీరులు సుగుణోదారులు
పారద మటు మూర్ఛమృతియుఁ బడసియుఁ గడుఁ జే
కూరుతు రుపకారంబులు
దా రెంతవిపత్తునొంది తల్లడపడియున్ ! 106

శా॥ నమ్మంజేయుచు జఁతుసంతతిని బ్రాణమ్మేనకా! గొందు లో
కమ్మందొక్కఁడనంచమందమగు శోకమ్మంద కోఁబోయ! స్వ
చ్ఛమ్మౌ క్షేత్రములందు భూపతుల యాస్థానంబులన్
సాధు బృం
దమ్ముల్ వేఁచెడుగూఢచిత్తులుభవత్సాదృశ్యముల్ దాల్చుక
క్షమ్మం దెందఱు లేరు గా, కరయ నిక్కాలంబునందున్
ఖలుల్ ! 107

ఉ॥ నాలుగుదారులందు గగనంబునఁ బక్షులు బాఱ నింక భృం
గాలి రసాలకోరకములందున నిల్కడఁగాంచె, నీవు నీ
లీలఁ గృశింప నోహ్రదమ! లేశము నిల్వఁగఁదావులేని యి
మ్మీలకు, నెట్టిదుర్గతులు, మీఁదటఁగల్గునో? యక్క-
టక్కటా! 108

గీ॥ నింగి విహరింప నిఖలవిహంగకులము
లిచ్చవచ్చిన తావుల నెల్లకడలఁ
జిలుక! పంజరబంధంబుకలిగె నీకు
మంచిమాటల ఫల మిదే! యెంచిచూడ! 109

మ॥ నినువెన్నంటిన చిత్రరూపులను మన్నింపంగదే మమ్ములన్
జన మెన్నండును వీడ, వీడుటయె నీ సంతోష మానేనియున్
విను మాకేమిఁక కేకి! హాని యదియూ నీకే సఖా! మాకు నిం
క నరేంద్రావళిమౌళిసీమలలలిన్ గల్గున్ సుఖావాసముల్!110

గీ॥ నిర్గుణుండు ప్రకాశింపనేరఁ డెందు
నెంతయాడంబరముఁ జేసి యేని నిజము
పైకిఁజూడంగ నెంతయో బాగుమీఱు
శాల్మలీవృక్షమ్ముల జగతిలోన! 111

గీ॥ నీచమైపోతినే యని నీమనమునఁ
గూపమా! యెన్నఁడును నీవు, కుందఁబోకు
మధికసరసంబు నీ హృదయంబుఁ జూడఁ
బరగుణగ్రాహివై, యిలఁ బఱగు దీవు! 112

క॥ నీచరిత మోరిఖలుఁడ వి
వేచించి వచించువాఁడ వేత్తలమోర్లన్
చీ చాలు నీదుచందము
నీచా! యెటు మండనేమి నేఁదలఁచెదనే! 113

ఉ॥ నీచులవేడఁ బోదు పరునిన్ శరణంబని చూడఁబోదు సం
కోచము వీడఁబోదొరులకున్ దనదుర్దశ నించుకేనియున్
సూచనసేయఁబోదెచటఁ జూడని మేల్మిగుణంబుఁగల్గు నీ
యాచకు నాశ్రితున్ జలదమా! కరుణింపుము చాత
కంబునున్! 114

క॥ నీరక్షీరవివేకము
నేరిచియును హంసరాజ! నీవె తడసినన్
ధారుణి నేడుకులవ్రత
మేరికిఁ బాలించువార లితరులలోనన్ 115

గీ॥ నీరజదళాశ్రియముఁగన్న నీటిబొట్టు!
ముత్తియము నేలయూరింతు పొలుపుమిగిలి
చేతఁబట్టి పరీక్ష నిన్ జేయరాదు
మార్తికముతోడ నీ కేటి మచ్చరంబు! 116

ఆ॥ వె॥ సిరి మెందులేదు నీరజాలంకృతం
బళికులంబులకు బ్రిహార్థమొసఁగ
నష్టులయ్యు నదిర! యంచలతేనికి
మానసంబుపైన మానసంబు! 117

గీ॥ నీరజంబులసేవించి నిర్భరముగఁ
దీరజములైన కుటజముల్ గోరదేని
జంచరీకమ! సహజమా చంచలత్వ
మెటుల గెలువంగఁ జాలెదో యెఱుఁగఁజాల! 118

గీ॥ నీరుభేదించుకొని పైకి నిర్గమించు
టంతియే తమ్మిమొగ్గ కృత్యంబు పిదప
వాసనయు విచ్చుటయు లచ్చివాసమగుట
దినకరకరగ్రహణఫల మనిరి ఘనులు! 119

ఉ॥ నీవికసించురేకులను నిస్రుతమౌ మకరందధారలన్
ద్రావెడు భృంగరాజి మధురంబుగఁ బల్కుట కేమి? నీదు నె
త్తావి యపేక్షలేకయె సదా జగమెల్లెడఁ జల్లునట్టి స
ద్భావముఁదాల్చు గంధవహు బాంధవ మన్యము
పుండరీకమా! 120

కం॥ నీ పుద్భవమందితికద
పావనమా వింధ్యమందు భావ్యంబే ర
థ్యావారిలోనఁ గొనఁగా
నీ వెం తెండినఁ దరంగిణీ! పరికింపన్! 121

గీ॥ పత్రపుష్పఫలంబుల భరముఁ దాల్చి
వాతశీతాతపంబుల వ్యథ వహించుఁ
బరసుఖార్థంబు నాత్మ నర్పణముసేయుఁ
గొలుతు సద్భక్తి దాతలగురుపుఁ దరువు! 122

ఆ॥ వె॥ పద్మబంధుఁడుండఁ బద్మనాభుండుండఁ
బద్మజుఁడునుండఁ బద్మయుండఁ
బాపఫలమదేమొ పరిశుద్ధమౌ పద్మ
ములకు మంచుబాధ తొలఁగదుకద! 123

గీ॥ పరిమితజలంబుఁజూవె కుంభంబుఁ ద్రావుఁ
గుంభసంభవుఁ డంభోధిఁ గ్రోలె లీల
మంచిజన్మంబుఁ గాంచుచు మించునొకఁడు
తండ్రినింగూడఁ దన చరిత్రంబుతోడ! 124

చ॥ పరుషముగాఁగ గర్జనము పాంథ! వినంబడ మ్రోల, నేల కా
తరతయొకించుకేనిఁ గొనఁ దాపము లోకులకెల్లఁ బాప సు
స్థిరమగు దీక్షఁబూని తనజీవన మప్పనికొప్పగించు న
ప్పరమదయాళుఁడౌ ఘను ప్రభావము మున్ వినలేదె?
మిత్రుఁడా! 125

గీ॥ పరుషభాషలు వలుకుచు గురువు లెవనిఁ
గసరుచుందురొ వారలే ఘనతఁగాంత్రు
ప్రిక్క లరుగంగ వడి సానఁబట్టఁ బడక
నరపతుల మౌళిపై మణుల్ వరలవుకద! 126

గీ॥ పరుల నుపసర్పణముసేయు పని ననంత
చింత యను ఘోరదావాగ్నిశిఖలలోన
నెందుఁ గందనిడెందమ్ము లెలమిఁదాల్చి
పాదపంబులు చల్లఁగా బ్రదుకుఁజూవె! 127

గీ॥ పరులగుహ్యంబు లెన్న గోపనముసేయు
గుణమయము సర్వజనులచేఁ గోరఁబడును
సజ్జనుం డిల రమ్యవసనమురీతి
ఖలులు చెడఁగొట్టుదురు వాని నెలుకలవలె! 128

గీ॥ పరుల కుపకృతిసేతయే ప్రకృతియైన
సుజనుఁ డనుమాట మధురమై సుధనుబోలు
నంబునిధిఁబోలుఁ దన్మానసంబు విమల
శారదాచంద్రచంద్రికాసమము యశము! 129

గీ॥ పరువుగల ప్రాణియొక్కఁడే పక్షిచాత
కంబు మనుగాక హహో! చిరకాల మద్ది
ప్రాణములనైన వీఁడు పిపాసచేత
నాకపతిఁగాక లోకుల నడుగఁబోఁడు! 130

గీ॥ పర్ణసముదాయమంతయు జీర్ణమయ్యె
బండ్లుఁగూడను రాలె నీ యెండవేఁడిఁ
దిరిగి కరమరుదుగఁదాల్చుఁ దరుణిమంబు
మాధవా! నీదుకరుణ నీ మావిమోక! 131

మ॥ పలుమా రేపున మారుఁ డాత్మభుజదర్పం బేర్పడన్ జెప్పి వే
ల్పులమ్రోలన్ త్రిపురారిపై విడువ నమ్ముల్ నాకపుంగొమ్మలి
మ్ములుగ్రమ్మంగనుపూలమాలికలసంపూజించునమ్మో భవో
జ్వలఫాలానలకీలకాహుతిగ భస్మంబయ్యె నయ్యయ్యయో!

కం॥ పాటీరమ! నీదగు పరి
పాటికి మెచ్చుకొనఁగలదె పటిమ యొకనికిన్
గాటముగ నూరఁబడియున్
బాటవమునుఁ బరిమళమును నరుల కొసఁగెదా! 133

గీ॥ పాడవే కోకిలా! గీతి పంచమమున
మౌన మేటికిఁ దాల్చెదే? మావిమోకఁ
గాకులెల్లను మూఁకలై క్రిమ్ముకొనఁగ
నేమొ నీగుణ మిచ్చట నెవ్వఁ డెఱుఁగు! 134

ఉ॥ పాడఱె గంధనాగములు భగ్నముసేయఁగ గొంత, మంచునన్
మాడెను గొంత, భీష్మముగ మండెడు గ్రీష్మపుటెండ వెల్గునన్
బూడిదయయ్యె నీయడవిఁ బూర్తిగ, నేడనొ చిక్కుతావులన్
వేడుకఁజల్లు చెల్లెడల వింతలుగొల్పు లవంగవల్లికిన్
నేఁడిదెమూఁడెఁ జే టకట! నిర్ఘృణదావహుతాశకీలలన్!

కం॥ పారంబు పరము రుచులకు
సారస్వతజలధిమథనసంభూతంబున్
ధారుణిఁ ద్రావినవారి క
పారముదం బొసఁగు నాకవన మమృతంబై! 136

గీ॥ పారిజాతపరీమళపరిచయంబు
గల్గునందాకఁ జుమి యిట్లుఁ గాఖ్ళుపడఁగఁ
జెట్టుఁజెట్టునుఁ బొదపొదఁ జుట్టిచుట్టి
వెతలఁబడుచుండు నీమధువ్రితము తమిని! 137

ఆ॥ వె॥ పాలఁబోలె గొప్పమేలులెన్నియొ క్రోలి
కాంచ కించుకేని వంచకుఁడయి
ప్రాణములనుఁ దీయుఁబగఁబట్టి ఖలుఁడు కా
కోదరముల కతఁడు సోదరుండు! 138

ఆ॥ వె॥ పంకశంక నిన్నుఁ బామరుల్ ద్రోయఁ గ
స్తూరి నీదుమది విచారమేల
భూమిపతులులేరె పుడమిలో నిన్నుఁ బూ
జించి మేనిపై ధరించువారు! 139

ఉ॥ పంతముతోడఁ గాకులు నృపాలబలంబున గోకిలాళితో
బంతులుదీరి వీఁదుల నవారణఁద్రావ రసాలసార మే
మంతయుఁదీరెనేమి? శ్రవణామృతమౌ నటు పాడుకాకి వా
సంతికవాసరాల సరసంబుగఁ గోకిలమట్లు పాడునే! 140

గీ॥ పాండువర్ణయు మఱి రజోవతియు నగుచుఁ
గంటకప్రకరంబుచేఁ గ్రాలు మొగలి
నెట్లు సేవింపఁబోదు? వొక్కింతసిగ్గు
మాలి రోలంబ! ఛీ! యభిమాన ముడిగి! 141

ఉ॥ పించెమ, కేకఁబోలె, నిక వీనులకుంబికమట్లు లింపుగాఁ
బంచమసుస్వరంబునను బాడున, పల్కున కీరమట్లు, రా
యంచలు మంచునుర్క శశియు నట్టుల యత్తనువెల్లవెల్లయా
కాంచనపంజరంబునను గాకినిబెట్టుట కేమిహేతువో! 142

శా॥ పిల్లీ! గర్వముఁజెందఁబోకు మెద భూభృద్రత్న గేహాంతరం
బెల్ల న్నీదని స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగు చుర్వీశాళిపట్టాభిషే
కోల్లాసంబుల నూరికిం బయట గానున్నట్టి గున్నేనుఁగే
చెల్లున్ మంగళమండనంబునకు ఛీఛీ ని న్నెవం డెంచునే!

క॥ పెద్దవి కొండలు వానికిఁ
బెద్దది యిల దానికంటెఁ బెద్ద దజాండం
బద్దిర! దానికిఁ బెద్దలు
పెద్దలు చలియింపకుంట విలయమునందున్! 144

గీ॥ పెద్దలగువారిమాటలు పెదవిదాఁటి
వేగముగఁ బైకి నెన్నండు వెడలిరావు
వచ్చెనేనియు మరలవు వ్యర్థమగుచు
నేన్గుదంతమ్ములట్టుల నేపుమీఱి! 145

క॥ ఫలములలో దళములలోఁ
గల భేదం బరయుశక్తిఁ గలవా రిలలోఁ
గల రేమి దాన? దేనెఁ
మిళిందమునకన్న నెన్న మేటియుఁగలఁడే! 146

గీ॥ ప్రభుపరిగ్రహ మొందేనిఁ బ్రాయికముగ
ఖ్యాతినొందుట కిద్ధర హేతువుగద!
శంఖములులేవె? జలధి నసంఖ్యములుగఁ
బాంచజన్యంబు ప్రఖ్యాతిఁబడసె నొకఁడె! 147

ఆ॥ వె॥ ప్రీతిఁజేరు నళికి మూతిముడుచుకొంచు
సాదరముగఁ దా నొసంగవేనిఁ
దామరసమ! యేమి దాన దానికి హాని
పూతతోడనుండఁ జూతవనము! 148

మ॥ బలవంతుండు మహానుభావుఁడు జగత్ప్రాణుండు చేరంగ నా
దల లామ్రాదులువంచి కోకిలశుకధ్వానంబులన్ జేయఁ గుం
డలఁ గల్లున్ మెడఁదాల్చి నిక్కెదవు శుంఠా! వంగవింతేని, పె
ద్దల కేలోపములేదు; తేలె నిట నీతత్త్వంబె తాళద్రుమా! 149

ఉ॥ బాలశశాంకుఁ డుండఁదగుపట్టున దుత్తుర! ధూర్త! ప్రీతి నిన్
దాలిచినంత నేమగును? దయ్యముఱేఁడు తమంబువీడునే?
చాలగఁబొంగునే యుదధి? చంద్రశిలాతలముల్ ద్రవించునే?
శ్రీలు చకోరముల్ గనునె? చెల్వుగవిచ్చునె కైరవంబులున్!

ఆ॥ వె॥ బురదలేక మెఱయు సరసులు ధరలోన
ఖలులులేక వెలుఁగుఁగద! సదస్సు
కావ్యముల్ సెలంగుఁ గటువర్ణములులేక
విషయసక్తిలేక వెలయు మనము! 151

గీ॥ భృంగములు పూల, బైన విహంగములు, ప్ల
వంగములు శాఖలందు, భుజంగము లిటు
మూలము, భజించుఁ జందనభూజమునకుఁ
బరుల కుపకృతియే కదా! ప్రకృతికృతికి! 152

కం॥ బెకబెకలాడును బంకో
దకముఁ భేకంబు త్రావి దర్పం బొక యిం
చుకలేక మాతరసముఁ
బికంబు పానంబుఁజేసి ప్రియముగఁ బాడున్ ! 153

గీ॥ మత్తగజకుంభముననుండు ముత్తియంబ !
మాంసరుచిఁబడి సింగంబు మానుఁగాక
గుంజములఁదాల్చు చెంచులు గొనరుగాక
రాదు లోపంబు నీ మహార్ఘ్యతకు దాన ! 154

గీ॥ మత్తమాతంగతుంగకుంభములపైనఁ
గన్నుఁబెట్టుక సమయంబుఁ గాచియున్న
మృగమహారాజు గాంక్షింపఁ డెన్నఁడేని
లేడిపిల్లను జెంతనే యాడుచున్న ! 155

మ॥ మదనిష్యందికపోలశోభితములౌ మాతంగముల్ దిక్కులం
దుది నెందో చరియింప విందుము కరేణుల్ జాలికిందావు ; సా
మ్యదశన్ జెందవులేల్లి కెందునిలఁ బ్రఖ్యాతిన్ మృగేంద్రుండుచూ
పఁదగుఁ దీక్ష్ణనఖాళిసిస్తులమహాపాండిత్యసందర్భముల్ ! 156

క॥ మదమెక్కి చక్రవాకము
గదియఁగ రాకున్న నేమి ? కలుగదె శోకం
బెద నమ్మి వలచి తమితో
సదా భజనసేయ నమృతసాంద్రా ! చంద్రా ! 157

గీ॥ మధువుఁ ద్రావితి కడపితి మాపు లిచట
నంతయును మఱచితి భృంగ! యింతలోనఁ
గాంతి యొక్కింతదఱుఁగ హేమంతమందుఁ
దిరిగిచూడ వ దేలొకో సరసిజమును! 158

గీ॥ మరణమైనను మేలను మానఘనుఁడు
తన గుణోత్కర్ష మెన్నఁడేఁ దఱుఁగనీఁడు
నారిపోయిన ననలుండు గోరుఁగాని
యొల్లఁ డొక్కటనైనఁ దాఁ జల్లఁబడఁగ! 159

క॥ మలయజమా! నీ మహిమము
నలవియె పొగడంగ నెవనికైనను విసమున్
వెలిగ్రక్కెడు ఫణులన్ బరి
మలపవనోద్గారములను మనిచెద వౌరా! 160

గీ॥ మలయపర్వతమందున మొలచెనేనిఁ
జందనంబౌనె వెదు రదే జాడఁజూడ
లోన సారం బొకింతేని లేనివానిఁ
జేవఁగూర్పఁగలం డొకో! దేవుఁడేని! 161

గీ॥ మలినుఁ డీ వాడు వనురాగమహిత యదియు
వదరెదవు నీవు వికసితవదన యదియు
జపలుఁడవు నీవ దత్యంతసరసహృదయ
భ్రమర! పద్మిని నేమని పాసిపోదు! 162

ఆ॥ వె॥ మల్లెతీఁగెలందు మాలతీలతలందు
భ్రమణములను సలుపు భ్రమర! చిరముఁ,
గాని చంపకముల కాననమ్ములయందు
స్నేహపూర్ణమనముఁ జేయ వెపుడు! 163

గీ॥ మాలతీ! యేలఁ దాల్చెదు మానముద్ర
మంజులంబుగఁ బాడ ని మ్మధుకరుండు;
దాతృవరములు నిర్ఝరతరువులు శిర
సా వహించును వీనిని సాదరముగ! 164

మ॥ మును పా మానససారసాకరమునన్ ఫుల్లారవిందమ్ములం
దునఁబుష్పాళ్ళనుఁగమ్మనౌజలములందున్ బ్రాయమెవ్వానికిన్
జనె, నాయంచలజేఁడు నేఁ డెటుల నుండన్నేర్చు నీ భీమని
స్వనకృద్భేకనివాసపల్వలమునన్ బంకోదమధ్యంబునన్! 165

శా॥ ముల్లోకంబుల కెక్కు- దాన మిఁక నంభోరాశి యుత్పత్తి; నీ
యిల్లా! నందనమార! సౌరభమనన్ హృద్యంబు దేవాళికిన్;
జెల్లంబో! సురభూజమా! వలచి యాచింపంగ నిన్ జేరువా
రెల్లం దుల్యులటంచు నెంచెదవుగా కేవాఁడు నీసాటియే!166

గీ॥ మూఁడువాలుగుకణములే వేఁడుఁ జాత
కంబు దాహంబుకొఱ కంబుదంబు; నతఁడు
నంబువులచేత నించు విశ్వంబునెల్ల
నహహా! మహనీయులకు నింతయాన యీవి! 167

క॥ మృతులాభేచ్ఛయుఁ గృపణుని
కితరుల కీ నిచ్చ చెడిపె కింటియతని పై
మతి పాములతాల్మియు దు
ర్మతిచెల్మియు ధాతసృష్టి మహి నెఱుఁగుదుమే! 168

ఆ॥ వె॥ మెఱుఁగుపురుగు మెఱయు మిహిరాంశుఁ డుదయించు
వఱకె రాత్రియందు భాస్కరుండు
దూర్పుదెస నొకింత దోఁచిన యంత ఖ
ద్యోత మేడ? యేడ? శీతకరుఁడు? 169

చ॥ మొగలిఫలించునే? పనసపూయునె? పూలుఫలాలు నాగవ
ల్లిఁగలవె? యొక్కటన్ గలుఁగులే! యొకదానికి మేలు; దానిచేఁ
బాగడికగల్గునే? బుధులు పూజయొనర్తురె? సర్వతోముఖం
బుగఁ గదళీ! ప్రసిద్ధిఁ గడుఁబొందితినీదగుసాటియేదిఁకన్! 170

ఆ॥ వె॥ మొల్లమగునుగాక మొగలిపూవునఁ దావి
దానిచెంతఁ జేరఁ దగదు నీకు
నొక్కబొట్టు తేనె చిక్కదు పై పెచ్చు
నోట దుమ్ముఁబడును తేఁటికాన! 171

ఉ॥ మంచిగుణంబు లేటికి సమార్జనఁజేయుదు మంచివాఁడ! మే
లంచుఁదలంచితేని వినవయ్య! వచించెద మంచిమాట; శో
భాంచితమై మనోహరమునైన సువస్తువు లేవి వాని భ
క్షించుచుఁదాఁగళేబరమిసీ! కలిపెంచుచునుండునిత్యమున్ !

గీ॥ మంచిదానవయ్యు మలయజమా! మంచి
వార లేరివలనఁ జేరరారు
నిన్ను నాద్విజిహ్వుల న్నిత్యమునుఁ దాల్తు
వీవు నీదు గొప్ప నేమి చెప్ప! 173

శా॥ మంథానవ్యథనోర్చి నన్యులకునై మర్మంబులున్నొవ్వఁగా
సంధుల్వీడఁ దుపానుగొట్టినను నిచ్చల్ నిల్చు మర్యాద, లో
నం ధాత్రీధరముల్భరించు జగముందన్పున్బయఃపూర్తిచేఁ
గంధిన్ దొడ్డదిగాగ నిన్నిటను వక్కాణింతు రన్నింటిలోన్!

గీ॥ యశ మను సుగంధమునకుఁ దాలశునుఁ డతఁడు
శమహిమమునకుఁ దా హలుతాశనుఁ డతండు
కరుణ యను విరులపాలి కాకస మతండు
గలుగు నొక్కఁడు సుజనదుఃఖలుఁడు ఖలుఁడు! 175

కం॥ యాచింప కిచ్చు సుఖముల
యాచించినవారి కీక యఖలంబుః సం
కోచంబు లేకఁ దోఁచుః
చీచీ! విధిసేఁత కెందు శృంఖల మేదీ! 176

ఆ॥ వె॥ రాతిబండపుట్టు జాతిమెంచఁగఁ గొయ్య
చెలిమి చిలువతోడఁ జిత్రి మట్టు
లయ్యు మహిమఁ గంటి వద్దిరా! మలయజ!
స్వగుణజాలగౌరవమునఁ గాదె! 177

మ॥ వనపాలుండు సమంబుగాఁ దరువులన్ భావించెనేకాని తా
ఘనకారుణ్యముతోడ నీపొగడమొక్కన్ జూడఁ జాలం డట
య్యును శీఘ్రంబుగ మొగ్గవొడ్డగనె యోహోహోదిగంతంబులె
ల్లను సౌరభ్యముచేత నయ్యదియె రోలంబార్భటుల్ నించెడిన్!

ఉ॥ వాసనఁజూచి ముద్దుఁగొని పల్మరునాకుచుఁ జప్పరించి తూ
తూసరసంబుగాదనుచుఁద్రోసెభువిన్నినుఁగోఁతియంచు, నా
యాసము మాను మానికమ! అంతరసారవిలోకనమ్ము పే
రాసను రాతఁ జూర్ణమగునట్టులఁ గొట్టదదే శుభంబులే!

కం॥ వినినంతఁ గటువు లగుఁ జు
మ్మనవరతపరోపకారు లనఘులు పెద్దల్
వినుచు సుబోధంబులు గన
ఘనౌషధము లట్ల సుఖముగావించు నొగిన్! 180

చ॥ విమలసరస్సునందుఁజని, వెన్నునిహస్తమున న్నివాస, మా
కమలకు నాలయంబవుదు, గంధమొ దేవమనోహరంబునౌ
కమలమ! సద్గుణంబు లివి కల్గియు నింకను గొన్ని తాల్చె నె
య్యమున ద్విజోత్తమున్ పరమహంసను గాంతువ దెంత
వింతయో! 181

గీ॥ వీథి నీరెల్ల గంగాప్రవిష్ట మగుటఁ
దీర్థ మగుఁగాదె దేవ! భూదేవతతికి
ఏదికేని జగాన మహానుభావ
సంగ మౌన్నత్యహేతు వనంగఁ దగును! 182

గీ॥ వృథగఁ జాతక ! యెగిరెదవేల ? యంబు
దంబు గా దది, యొక మదేభంబుసూవె;
యీదు కొంచెమునేని భవాదృశులకు
మహిని మాతంగదానంబు మధుపతతికె ! 183

క॥ వేదాంత మెంతఁ జదివిన
సా దగుట య దెట్లు? దుష్టజనుఁ డెంతయుఁ బూ
ర్ణోదధి మునింగి మెత్తన
గాఁ దా మైనాకుఁ డగుటఁ గల్గెనె తలఁపన్ ! 184

గీ॥ వ్యాసుఁ డగుఁగాక గౌతముఁ డగునుగాక
యల పతంజలి యగుఁగాక యెలమి నెవ్వఁ
డెఱుఁగకుండును సాహిత్య మెట్టిదేని
వాఁ డనర్హుండు గొన నాదు వందనంబు ! 185

శా॥ వందిత్వంబును బూని యేనికొఱకై పాండిత్యముఁ మాని దే
నిందక్కుంచుకొనంగ డెందముననేనింగాదొ యాస్థానమం
దుందంటాల్వడినిల్ప వాఁడు ఖలుఁడై తొల్లింటిమేర్ద్రోచి కీ
డుం దే నెవ్వనితోడ నే మనుచు నెట్టుల్ నేఁడు తెల్పందగున్!

గీ॥ వంశభవుఁడయ్యుఁ దా గుణవంతుఁడయ్యు
సాధుసహవాసముననె పూజ్యతను గాంచుఁ
బొందునే మహిమము సొరబుఱ్ఱలేక
వల్లకీదండ మెన్నఁడే వసుధలోన ! 187

గీ॥ సకలగుణములు గల్గు నాజాడఁ జూడ
కళులు పరిమళహీనమౌనట్టి ధూర్త
ముఁ దమి జుంబించు నని గుంద బోకు చంప
కంబ! మధుపాయులకు వివేకంబు కలదె! 188

గీ॥ సజ్జనుఁడు శాంతిఁ దనకు నాశంబు గలుగు
తరుణమందైన విడువఁడు పరులహితము
నఱకిననుఁ దన్ను నౌర చందనపుఁ దరువు
పరశుముఖమున కొసఁగును బరిమళంబు! 189

గీ॥ సరళపికముతోడ సహకారములఁగూడి
యుండఁజేసి మంచియోగ మిాని
ధాతచేఁత రోఁత దానిదా? యీతప్పు
కాకి కూయుఁగాత కాఱుకూఁత! 190

ఆ॥ వె॥ సాధువులకె దక్కు సజ్జనులధనంబు
దుర్మతులకు దొఱకు దుష్టధనము
శుకపికములు దినును జూతఫలంబులు
బలిభుజులకు వేపపండ్లు దక్కు! 191

ఆ॥ వె॥ సాధుసంగమంబు సమకూడ నద్దాని
పుణ్యఫలముచేతఁ బొంద్రవఁదగును
తరువు లెన్నిలేవు దారిలో నిట్టటుఁ
గల్పతరు వ దెందుఁ గానరాదు! 192

గీ॥ సార మొకరూపెసుమ్మ కల్హారములను
సారు మీరెడు చిత్రికాసారమునకు
నీరసంబును నిర్గంధ మౌర ! భ్రమర !
దానియాసలు మాను వృథాప్రయాస ! 193

మ॥ సుడిగాలిన్ బిరుసెక్కి దిక్కులుపదిన్ శుష్కించెలోకంబు ప్రా
జ్ఞుఁడుగాఁ డీ వనపాలకుం డినుఁడనన్ దుర్వారుఁడై మండు నె
ద్దడివేళన్ సకలంబుఁ జంపుటకునై దారొక్కన్న సంపంగి కె
క్కుడఁ డెచ్చెన్ విధి నిన్నుఁ దోయదమ! చిల్కన్ బై సుధా
సారమున్ ! 194

మ॥ స్తన్యంబుంగొనుసింగపుంగొదమ! వేదండభ్రమన్ గ్రూరదృ
గ్వ్యాసంబొనరింతె యెల్లదెసలన్ బ్రీతిన్ త్రిలోకాళిహృ
జ్జన్యంబౌ పరితాపమార్చుచును విశ్వశ్రేయమున్ గూర్చు ప
ర్జన్యం డానవనీలభాసురుఁడు ధీరధ్వానముల్ చేసెడున్! 195

మ॥ స్థూలంబౌ దృఢబద్ధమూలమొకటన్ దోరంబులౌకొమ్మలిం
కాలంబంబు దురాపమౌ నగము వృక్షాధీశ! భీతిల్ల నీ
కేలా ? యైనను గూర్చునాదుమదిలోనెంతేనిసంతాపమున్
జ్వాలాలీవలయంబు ఘస్మరము దుర్వారంబు దావాగ్ని యే!

మ॥ హరిపాదాబ్జసపర్య తీర్థము కడున్ స్వచ్ఛాత్మయే రత్నమౌ
విరియున్ ద్వైతతమిస్ర మేది విన పృథ్విన్ శాస్త్రమౌ నద్దియా
దరమున్ సేమముగూర్చునాప్తుఁడగుఁజూ! తత్త్వావబోధంబుదు
స్తరదుఃఖప్రదవాసనాపటలమే శత్రుండగున్ మిత్రమా! 197

గీ॥ హాలాహలమును ద్రావును
కాలానలచుంబనంబుఁ గావించు మహా
వ్యాలముఁ గౌఁగిటఁ జేర్చున్
లాలింపఁగ నెంచు నెవఁ డిలన్ దుశ్శీలున్! 198

శా॥ సీరేజాక్షుఁడు నిద్రపోవు నెచటన్ దిగ్దంతులున్ మున్ను బెం
పారన్ దేనఁ దిమింగిలప్రభృతమత్స్యంబుల్ గిరీంద్రంబు లా
ధారం బెయ్యది వారిదంబులకు మార్తాండామృతాంశుల్ లలిన్
దోరం బౌనటు మున్గి లేతు రెట నీతోయం బపేయం బనన్
బారావారమ! నీకు నద్ది యొకలోపం బౌనొకో! యారయన్!

గీ॥ దోసిటం గల్గు పువ్వులు కేల్దోయి కొక్క
సమయమున సమముగ సువాసన లొసంగు
నదిర! సుమనస్సులకుఁ బ్రీతి యగును వామ
దక్షిణంబులఁ దుల్యంబు తథ్య మరయ! 200

గీ॥ పటలు విదలింపకున్న గర్జనము సేయ
కున్నఁ గుధరంబునకు శోభ నొసఁగు మిగుల
సింగ, మట్టులసేయ నేనుంగు వశమ?
నెత్తిపై నోరుపెట్టుక మొత్తుకున్న! 201

గీ॥ ఇట వసంతము హేమంత మిట నటించు
నిరుదోరలమధ్యమునఁబోలె హృదయ మిట్టు
నట్టుఁ గొట్టుకలాడఁ గాలాన దళికిఁ
గుందమందున మఱియు మాకందమందు! 202

గీ॥ తోఁటయాసల మొదలంటఁ ద్రుంచు కింశు
కమున నే మొనరించు శుకము లదెంత
యెత్తు పెఱిగిన నొత్తుగా నివురుపెట్ట
నెంతపూచినఁ గాచిన నేమిగ్యైన! 203

గీ॥ సార మది భూగతంబౌ నుశీరమునకు
వ్రేళ్లఁదోడఁ బ్రభంజన! పెఱుకు దానిఁ
బరిమళము లెల్ల దెసలను బరపు మూల
తీలతనుమాత్ర ముట్టకు జాలిఁబూని! 204

కం॥ స్థూలముగా ఘూరముగా
నీలముగా నున్న దానిని౯ దానార్థుల్
రోలంబంబు లిభం బని
చాలం బరువెత్త నదియు సైరిభ మయ్యెన్! 205

గీ॥ మంచివాఁ డౌదువే నీవు మంచివారి
గోష్ఠులకు నెక్కుమాత్ర నో కొండెగాఁడ
చూతవృక్షాగ్రమున నెక్కి కూఁతపెట్టఁ
గాకి పొందు నొకో కలకంఠపదము! 206

గీ॥ మృగమదము! గర్వమొందకు మించు కేని
పరిమళ మ్మొక్కఁడే నీదుపస యగుఁ జుమి!
చలువ, నిర్మలతయుఁ, బరిమళమును, సుకు
మారతయుఁ గల్గుఁగాదె కర్పూరమందు! 207

గీ॥ వానతఱి పోవు నీ వెల్లువలును బోవు
శాశ్వతం బేది తటిని! విశ్వంబులోన?
దరినిఁ బెఱిగిన తరువులఁ దొరలఁద్రోయు
పాతకము నీకు నిల్చు శాశ్వతముగాఁగ! 208

గీ॥ చండభానుకరంబుల నెండియెండి
దావదహనంబునను వడఁ దగిలి మిగిలి
నిలిచి యున్నట్టి వృక్షముల్ జలధరంబ!
జీవనముసేయు నీ విచ్చు జీవనముల! 209

గీ॥ మధురముగఁ బల్కు ద్విజవరు మఱియు మత్త
మధుపమును మాధవుండు సమముగఁ బెంచు
సజ్జనుగుణంబు ఖలునిదోషంబు జాతి
హీనునకు వేఱుచేసెదు నిచ్చ యున్నె! 210

గీ॥ వలదనము మేము నిన్ను నో వానవాఁగ!
గంగవెల్లువలోనఁ బడంగఁ బోవఁ;
దగదు సుమి! నీ కదెన్నఁడు దానిముందు
ప్రకటనము చేయఁగా నీ తరంగలీల! 211

కం॥ శరదిందుబింబ మెఱుఁగని
యరవిందము జన్మ మగు నిరర్థక మకటా!
విరిదమ్మి సొగ సెఱుంగమి
నిరర్థకము చందురునకు నిక్కము భవమున్! 212

గీ॥ చతురుఁ డవు నీవె కావె యో చంచరీక !
వెన్నెలలు గాయఁగాఁ గై రవిణి రమింతు
కమలబాంధుండు వెలుగ నాకసమునందు
నంబుజినిఁగూడి హాయిగా నలరుచుందు ! 213

కం॥ కాలోచితముగ సాగ నగు
పూలెన్నిటిఁ దరులు ధరణిఁ బూయు నెచట నే
నీలాగు నశోకమునకుఁ
బోలెక దోహదము గలదె భూజంబులకున్ ! 214

గీ॥ వెండికొండట బంగారుకొండ యంట
నచట వృక్షంబు లెయ్యవి యవిగ నుండు
మలలతోఁ డగుఁ దలపంగ మలయ మచట
ముసిడి వేపయుఁ జందనంబులగుఁ జువ్వె ! 215

చ॥ అనునయమొప్పఁ బెంచెదము శిఖాభరణంబుగ నొక్కఁడిమ్ము నా
కననది యేల యిచ్చెదు శిఖావళ ! వామపదంబు గుండెమీఁ
ద నిడుచుబోయవాఁడదయతన్ నినుఁదన్నుచు నున్న వన్నెలా
గిన విధిలేక నీ వతనికిన్ సకలం బవు డిత్తుగానిలే ! 216

గీ॥ ధాత వక్రింప నెటు లాపదలు తొలంగుఁ
గర్కశం బగు కైవర్తుకరము తప్పి
పడియె వలలోన మఱల నప్పాటు తప్పి
కటకటా ! మీను పడియె బకంబునోట ! 217

గీ॥ స్వస్తి యగు నీదు విద్రుమవనములకు న
మో ఽస్తు నీ మణులకు నీకు నుదధి! మాకు
నొదవినట్టులె సకలసంపదలు చాలుఁ
జంపక మిగిల్చి నన్ను నీ జలచరములు! 218

ఉ॥ అంచ దినాంతమందుఁ జనె నధ్వపరిశ్రమపాసి శాంతినిన్
గాంచఁగ నెంచి కాకబకకంకకులం బవి దాని, మూఁగఁగా
నెంచి హసించి పక్షముల నిట్టటులాగుచు గేలి సేసె; హా!
క్రించుల యాశ్రయంబునఁ జరింపఁ బరాభవ మెంతవారికిన్!

ఉ॥ కాకులమూఁకలోపలఁ బ్రకాశము నొందదు హంస యశ్వము
న్బ్రకటకీర్తి రాసభసభన్ గన దక్కుట! నక్కగుంపులో
నేకడ వన్నె కెక్కఁడు మృగేంద్రుఁ డదెంతటిపండితుండునున్
వీఁకఁ గనం డొకించుకయు విద్దె నెఱుంగని మూఢపాళిలోన్!

గీ॥ పాలునీరు వేఱుపఱచెడి నీ బుద్ధి
యెందుఁ బోయె హంస! యిప్పు డిందు
కళను జూచి భ్రమిసి కాసారవారిలోఁ
గమలనాళకాంక్షఁ గదియఁ బోదు! 221

గీ॥ సింహనఖముక్తములు రక్తసిక్తమౌక్తి
కములు పరిణతబదరీఫలము లటంచుఁ
జెంచుది గ్రహించి జాడించి చెఱువునీట
నట్టె యటఁ బారవైచె నయ్యాడవిలోన! 222

ఉ॥ చాలఁగ నింత యీ సలిలసంపద యుండఁగ డస్సి డప్పితోఁ
దూలినవారి కీ విపుడు తోరముగా వడి నీ రొసంగఁగాఁ
జాలవయేని యో హ్రదమ! చండమయూఖుని మండుటెండల
న్జాలఁగృశించునాఁడొసఁగఁజాలుదువెవ్వరి దాహశాంతికై !

శా॥ నీరేజాప్తుఁడు పశ్చిమాద్రిపయి నగ్నిజ్వాలలన్ జిక్కఁగా
సారంగంబు పిపాసనాస మధు వాస్వాదింపఁ గంజంబులోఁ
దూరెన్ సంజలనందు బంది యగు టెందుల్ సుంత చింతింపకే
యారా!యిష్టఫలార్థులైన రసికుల్సాపాయ మూహింతురే!

గీ॥ వంగవారాంగనలచూపులం గల సిరి
కోడి స్థైర్యంబు సాదగు లేడి వీడె
వీరి గుబ్బల కోడి కుంభిని మదించు
మూఢుఁ డోడియు గరువంబు వీడఁబోఁడు! 225

ఉ॥ ఎత్తగు నారికేళము మఱింతలు కాయలుఁ జూచి యాఁకటన్
దత్తర మంది నోటఁగల ధాన్యపుకంకిని వీడి కాయపై
మొత్తెను జిల్క దాన ఫలముల్ గనఁజాలమికాక యక్కటా!
తుత్తుము రయ్యె ముక్కు మహిఁదొందరగాండ్రవివేకమింతెకా!

మ॥ ఒకచో నిర్ఝరముద్భవించియొకచోనున్నాముకొన్నాళ్ళహో
వికచాంభోజ! మృగీవిలోచనలకున్ విందౌ వతంసంబ వై
తి కదే! నాచను నీచనామమున నర్తింతుల్ గటా! పామరీ
ప్రకరాంఘ్ర్యాహతమైననీటఁబడిదౌర్భాగ్యమ్మునన్ దమ్మిఁడా!

ఉ॥ ఓపికవిష్టపుష్టతను బొందు ద్విజావలి యుందు నిండ్ల నే
కోపముతో నులూకములు గొట్టి నఖంబుల ఱెక్కలూడ్చ స్వ
చ్ఛాపగఁ దమ్మితూండ్లె దినునట్టివివేకను, రాజహంసలన్
బాపురె! గాంగనీరమును బాయునొకించుక కల్కబారినన్!

ఉ॥ ఏల చతుష్పథాన జనియించితి? సాంద్రములైన నీడలన్
గ్రాలెద వేల? యెప్డు మధురంబగు పండ్లను దాల్తువేల? నీ
మూలమునన్ దరుప్రవర! మూడెను; కీటులోర్చుకొమ్మ పాం
థాళి భవచ్ఛిఖం గొని ప్రహారముచేసినఁ బండ్లు రాల్చినన్.

ఉ॥ చంపకచాదనంబులను జంపఁ గరీరముఁ బెంపఁ గాకిఁ గా
వింపగ రామచిల్కఁ బికవిప్రముఖాళి నథఃకరింపఁ గొ
న్పింప ఖరంబులన్ గరులఁ బెట్టి తులన్ గపురంబుఁ బత్తిఁ దూ
పింపను నెంచు సీమలకు వే యొనరింతును వేయిదండముల్.

చ॥ చినుకులుగాఁగ గర్జనముసేయుచు నంబువులిచ్చు నద్దియున్
దనతఱి వేచువారికిఁ బ్రిదానముచేసెడువేళ నల్లనౌ
దనవటుపైనఁ దెల్లఁబడుఁ దాఁ గడులాఘువమొందుమాటికిఁ
ఘనుఁ డొక దాతయే నృపశిఖామణి వీరరసాశ్రయాగ్రణీ!

మ॥ జనియున్ప్రాభవ మిప్పుడేకదర ఝంఝామారుతా
యొండొరెం
డొనెలల్ నీ వికనుండు దిప్పటికె బిట్టుంగూల్చినా వెన్నియో
వనవాటంబులు వాపికానికరముల్ వట్టెన్ గదా! దిక్కులున్
బెనుధూళింబడి దుమ్ముకొట్టుకొనె నబ్బ! చూడునీదెబ్బకున్.

ఉ॥ పోతము దుస్తరంబగు సముద్రము దాఁటఁగఁగల్గు దీపికా
వ్రాతము చీఁకటిం జిదుము వాతములేనపు డుండు వీవనల్
శాతసృణిన్ మదేభమును జక్కఁగఁ దిద్దఁగవచ్చుఁగాని యా
ధాతకునేని చేతగునె తన్పఁగ దుర్జనుచిత్త మెన్నిటన్. 233

ఉ॥ నీముకుళోద్భవంబుగని నిత్యము నిన్నళు లాశ్రయింప నీ
వేమియుఁబల్కవవ్వి భ్రమియించు ఫలంబులపై టుఁగీటముల్
నీ మొగమేనిచూడకయె నీదుఫలంబుల మోదమందునో
మామిడిచెట్ట! చెట్టయునుమంచి నెఱుంగ నెఱుంగవించుకేన్.

మ॥ జలముల్ గొంచెము డిగ్గియన్ బిలము కాసారంబుకోనేటెము
న్కలునీచంబులు, స్వాదుశీతములు గంగానీరముల్ శౌరియ
ఙ్ఘ్రులబుట్టె ల్లవణాబ్ధియున్మునికి గండూషించుమాత్రంబు మా
నులు దీనంగద చాతకంబు లెపు డానుంపైని మేఘాంబువుల్.

మ॥ నిలువన్నిల్చెదు, పోదు పోయినమఱెన్ వీక్షింప వీక్షింతు చే
తలనంతఃపురకీరమెట్టటు మణిస్తంభాన ఛాయాశుకం
బ! లలిన్ జేయగనేర్తు వన్నియును దివ్యంబైనవాగ్ధోరణిన్
బలుకుల్ కర్ణరసాయనంబగునటుల్ మాట్లాడగానేర్తువే.

ఉ॥ అంబర మంచునింగి హరియంచును గప్పయు మర్కటంబు దా
కంబు ద్విజంబటంచు భుజగంబును భోగియటంచుఁ బాము
నంబని యేన్గుచెక్కల గనంబడు నీరు నిరర్థకంబుగాగా
డంబుగ నిట్టిపేరుల బడాయికిఁదాల్తురు కొందఱిద్ధరన్. 237

శ్రీరామ.

శ్రీ భాస్యాయ నమః.

శ్రీ భామినీవిలాసమ్

మూలశ్లోకాః.

శ్లో॥ పదార్థవ్యాసఙ్గా దుపజహ దథ స్వార్థపరతా
మభేదైకత్వం యో వహతి గుణభూతేషు సతతమ్
స్వభావా ద్య స్యాంతః స్ఫురతి లలితోదాత్తమహిమా
సమర్థో యో నిత్యం స జయతితరాం కోఽపి పురుషః. 1

శ్లో॥ అతిపరిచయా దవజ్ఞా
సంతతగమనా దనాదరో భవతి
మలయే భిల్లపురంధ్రీ
చందనతరుకాష్ఠ మిన్ధనం కురుతే. 2

శ్లో॥ రుచి రతిరుచిరా శుచిత్వ ముచ్చైః
శిరసి ధృతః స్వయమేవ శంకరేణ
కమలిని ! మలినీకరోషి కస్మా
న్ముఖ మిద మిన్దు ముదీక్ష్య లోకకాన్తమ్. 3

శ్లో॥ అన్యా జగద్ధితమయీ మనసః ప్రవృత్తి
ర న్యైవ కా ఽపి రచనావచనావలీనామ్
లోకో త్తరా చ కృతి రాకృతి రార్యహృద్యా
విద్యావతాం సకల మేవ గిరాందవీయః. 4

శ్లో॥ కిం మాలతి! మ్లాయసి మాం విహాయ
చుచుంబ తుంబీకుసుమం షడంఘ్రిః
లోకే చతుర్భి శ్చరణైః పశు స్స్యాత్
స షడ్భి రత్యర్థపశు ర్న కిం స్యాత్? 5

శ్లో॥ హారం వక్షసి కే నాపి
ద త్త మజ్ఞేన మర్కటః
లేఢి జిఘ్రతి సంక్షిప్య
కరో త్యున్నత మాసనమ్. 6

శ్లో॥ తోయానా మధిపతి రాకరో మణీనామ్
శై లానా మభయపదం మహా మహద్భ్యః
అగాధహ్యో యది భవసి త్వ మేవ తావత్
కోను స్యా జ్జగతి తదా జనావలంబః. 7

శ్లో॥ పృష్టాః ఖలు పరపుష్టాః
పరితో దృష్టాశ్చ విటపిన స్సర్వే
మాకంద! న ప్రవేదే
మధుపేన త వోపమా జగతి. 8

శ్లో॥ అమితగుణో౽పి పదార్థో
దోషేణైకేన నిందితో భవతి
నిఖిలరసాయనమహితో
గంధేనోగ్రేణ లశున ఇవ. 9

శ్లో॥ గర్జిత మాకర్ణ్య మనా
గంకే మాతు ర్నిశాగ్ధజాతో౽పి
హరిశిశు రుత్పతితుం ద్రా
గఙ్గా న్యాకుఞ్చ్య లీయతే౽తిభృశమ్. 10

శ్లో॥ లీలాముకులితనయనమ్
కిం సుఖశయనం సమాతనుషే
పరిణామవిషహరిణా
కరినాయక ! వర్ధతే వైరమ్. 11

శ్లో॥ గర్జితా౽పి జలదేన వికీర్ణాః
చాతకై ర్జగృహిరే జలరేఖాః
దాతు రాశ్రితజనాః పరుషోక్తీ
ర ప్యనన్యగతికా హి సహంతే. 12

శ్లో॥ త్రిపా శ్యామా జమ్బ్వా ద్గళితహృదయం దాడిమఫలమ్
స శూలం సంధత్తే హృదయ మభిమానేన పనసః
భయా దన్త స్తోయం తరుశిఖరజం లాఙ్గలిఫలమ్
సముద్భూతే చూతే జగతి ఫలరాజే ప్రసరతి. 13

శ్లో॥ కిం ఖలు రత్నై రేతైః
కిం పున రభ్రాయితేన వపుషా తే
సలిల మపి యన్న తావక
మర్ణవవదనం ప్రయాతి తృషితానామ్. 14

శ్లో॥ ఆనందమృగదావాగ్నిః
శీలశాఖిమదద్విపః
జ్ఞానదీపమహావాయు
రయం ఖలసమాగమః. 15

శ్లో॥ ఆపద్గతః ఖలు మహాశయచక్రవర్తీ
విస్తారయ త్యకృతపూర్వ ముదారభావమ్
కాలాగరు ర్దహనమధ్యగత స్సమన్తాత్
లోకోత్తరం పరిమళం ప్రకటీకరోతి. 16

శ్లో॥ ఆలానబన్ధన మథాఙ్కుశతీవ్రఘాత
మాధోరణస్య చరణాహతితర్జనే చ
కణ్ఠీరవో యది సహేత మదావళానాం
పూగః కుతః క్షితిభుజాం సదనాన్తరేషు. 17

శ్లో॥ ధారాధర ! వివేకాత్మన్
ముధా వర్షసి వారిధౌ
చిరాశ్రితం కణా త్తృప్తమ్
చాతకం కిం న లోకసే. 18

శ్లో॥ ఆకలికోదయ మాశా
పాశా దాశ్రిత్య కోకిల శ్చూతమ్
పాకప్రవణే తస్మిన్
కాకై రథ వారితః కథం జీవేత్. 19

శ్లో॥ మార్జారో లభతే న మఞ్జులశుకాలాపేన కౌతూహలం
కస్తూరీహరిణస్య సౌరభభరై స్సింహో న సంతుష్యతి
ప్రీతి ర్నాస్తి మయూరతాణ్డవశతై ర్వ్యాధస్య దుష్టై స్సదా
వ్యాప్తాయాం భువి సన్తి కే ఽపి విరళాస్సన్తో గుణగ్రాహిణః.

శ్లో॥ నక్ర స్స్వస్థాన మాసాద్య
గజేంద్ర మపి కర్షతి
స ఏవ ప్రచ్యుతస్థానా
చ్ఛునా ఽపి పరిభూయతే. 21

శ్లో॥ భృంగపుంగవమరందనిర్ఝరీ
సద్మపద్మ మపహాయ సాంప్రతమ్
జాల్మశాల్మలి ముపైతి కిం వృథా
శోక మాకలయితుం సమీహసే. 22

శ్లో॥ ఉడుగణపరివారో నాయకో ఽప్యోషధీనామ్
అమృతమయశరీరః కాన్తియుక్తో ఽపి చన్ద్రః
భవతి విగతరశ్మి ర్మణ్డలం ప్రాప్య భానోః
పరసదననివిష్టః కో లఘుత్వం న యాతి. 23

శ్లో॥ గర్జతి శరది న వర్షతి
వర్షతి వర్షాసు నిస్స్వనో మేఘః
నీచో వదతి న కురుతే
న వదతి సుజనః కరో త్యేవ. 24

శ్లో॥ గళితాని మధూని సర్వతో
భువి కీర్ణాని దళాని మారుతాత్
అధునా ఽపి చ హంత! మాధవీమ్
మధు పైనా మిహా నావముఞ్చసి. 25

శ్లో॥ ఉపరి కరవాలధారా
కారాః క్రూరా భుజఙ్గమపుఙ్గవాత్
అన్త స్సాక్షా ద్ద్రాక్షా
దీక్షాగురవో జయంతి కే ఽపి జనాః. 26

శ్లో॥ ఉత్తమానా మపి స్త్రీణాం
విశ్వాసో నైవ విద్యతే
రాజప్రియాః కైరవిణ్యః
రమన్తే మధుపై స్సహ. 27

శ్లో॥ సత్పూరుషః ఖలు హితాచరణై రమంద
మానన్దయ త్యఖిలలోక మనుక్త ఏవ
ఆరాధితః కథయ కేన కరై రుదారై
రిందు ర్వికాసయతి కైరవిణీకులాని. 28

శ్లో॥ ఏణశ్రేణీ శశకనివహాః శల్యకానాం సమూహాః
కేకీవ్యూహాః శ్రియతి వసతిం యత్ర కుత్రాపి కుంజే!
సో ఽయం ధన్యః సకలసుకృతీ పాదపో ఽభ్రంలిహాశ్రీః
యస్య చ్ఛాయా మయ మనుసరే దాతపార్తః కరీన్ద్రః. 29

శ్లో॥ క్వచి త్క్వచి దయం యాతు
రన్తుం ప్రేమవశంవదః
న విస్మరతి రాజీవ
మాజీవ మళినం హృది. 30

శ్లో॥ యాతేమయ్యచిరాన్నిదాఘమిహిరజ్వాలాశతైశ్శుష్కతాం
గంతా కం ప్రతి పాన్థసన్తతి రసౌ సన్తాపమాలాకులా
ఏవం యస్య నిరన్తరాధిపటలై ర్నిత్యం వపుః క్షీయతే
ధన్యం జీవన మస్య మార్గసరసో ధి గ్వారిధీనాం జనుః. 31

శ్లో॥ కి మహం వదామి ఖల! దివ్యమతే
గుణపక్షపాత మభితో భవతః
గుణశాలినో నిఖిలసాధుజనాన్
య దహర్నిశం న ఖలు విస్మరసి. 32

శ్లో॥ ఏతస్మిన్ మలయాచలే బహువిధైః కిం తైరకించిత్కరైః
కాకోలూకకపోతకుక్కుటగణై రేకో ఽపి పార్శ్వస్థితః
కేకీ కూజతి చే త్తదా విగళితవ్యాళావళీబన్ధన
స్సేవ్య స్స్యా దిహ సర్వలోకమనసా మానన్దన శ్చన్దనః.

శ్లో॥ సాధారణతరుబుద్ధ్యా
న మయా రచిత స్త్వాలవాలో ఽపి
లజ్జయసి మా మిదానీం
చమ్పక ! సౌరభ్యనిర్భరైః కుసుమైః. 34

శ్లో॥ బన్ధనస్థో ఽపి మాతఙ్గః
సహస్రభరణక్షమః
శ్వా ఽపి స్వచ్ఛన్దనిలయః
స్వోదరం నైవ పూర్యతే. 35

శ్లో॥ క స్త్వం లోహితలోచనాస్యచరణో? హంసః; కుతో? మానసాత్ ;
కిం తత్రాస్తి? సువర్ణపఙ్కజవనా న్యమ్భ స్సుధాసన్నిభమ్
తత్తీరం నవతరత్నఖణ్డఖచితం కల్పద్రుమాలఙ్కృతమ్ ;
శమ్బూకాః కిము సన్తి? నేతి; చ బకై రాకర్ణ్య హీహీకృతమ్.

శ్లో॥ ఖలః కాపట్యదోషేణ
దూరే ణైవ విసృజ్యతే
అపాయశఙ్కిభి ర్లోకై
ర్విషే ణాశీవిషో యథా. 37

శ్లో॥ కర్పూరధూళీరచితాలవాలః
కస్తూరికాకల్పితదోహదశ్రీః
హిమామ్బుకుమ్భై రభిషిచ్యమానః
ప్రాఞ్చం గుణం ముఞ్చతి కిం పలాణ్డుః? 38

శ్లో॥ కమలిని! మలినీకరోషి చేతః
కి మితి బకై రవహేలితా నభిజ్ఞైః
పరిణతమకరన్దమార్మికా స్తే
జగతి భవన్తు చిరాయుషో మిలిన్దాః. 39

శ్లో॥ మధుప ఇవ మారుతే ఽస్మిన్
మా సౌరభలోభ మంబుజిని! మంస్థాః
లోకానా మేవ ముదే
మహితో ఽ ప్యాత్మా ఽమునార్థితాం నీతః. 40

శ్లో॥ దిఙ్మండలం పరిమళై స్సురభీకరోషి
సౌందర్య మావహసి లోచనలోభనీయమ్
ఆహో! రసాలఫలవర్య! తథాపి దూయే
యద్గ్రంథిలం చ కఠినం హృదయం బిభర్షి. 41

శ్లో॥ భిన్నా మహాగిరిశిలాకరజాగ్రజాగ్ర
దుద్దామశౌర్యనికరై కరటిభ్రమేణ
దైవే పరాచికరిణా మరిణా తథా ఽపి
కుత్రాపి నాపి ఖలు హా! పిశితస్య లేశః. 42

శ్లో॥ యావ త్త్వాం న ఖలు హసన్తి కైరవిణ్యో
యావ త్త్వాం తరణికరాః పరామృశన్తి
యావ త్తే మధుభిదఖో నఖో ఽస్తి
తావ న్మాధ్వీకం, వితరసరోజ! షట్పదేభ్యః. 43

శ్లో॥ యద్వక్త్రం ముహురీక్షసే న ధనినాం, బ్రూషే న చాటుం నృపాన్
నైషాం గర్వవచః శృణోషి, న చ తాన్ ప్రత్యాశయా ధావసి
కాలే బాలతృణాని ఖాదసి, సుఖం నిద్రాసి, నిద్రాగమే
తన్మే బ్రూహి, కురఙ్గ! కుత్ర భవతా కిం నామ తప్తం తపః? 44

శ్లో॥ కాకా వృకాః కోకబకాశ్చ భేకాః
పరిణమ్య యుష్మా నిద మేవ యాచే
కోలాహలం మా కురుత క్షమధ్వం
పుంస్కోకిలః కూజతి మఞ్జురావమ్. 45

శ్లో॥ కరటకలకంఠశాబక
మేనం పృష్టాసి కిం ముధా యాస్యైః
అయ మిహ పురా సపక్షః
పరిచయ మపి తే నజానీతే. 46

శ్లో॥ కరోతు కరట శ్శబ్దమ్
సర్వదా ప్రాంగణే వసన్
న శృణోతి బుధః ప్రీత్యా
శృణోతి పికభాషితమ్. 47

శ్లో॥ కస్తూరికాం తృణభుజా మటవీచరాణామ్
విన్యస్య నాభిషు వధాయ వృథా చకార
మూఢో విధి స్స కిల దుర్జనలోలజిహ్వా
మూలేషు నిక్షిపతి చేత్ సకలోపకారః. 48

శ్లో॥ తత్త్వం కిమపి కావ్యానాం
జానాతి విరలో భువి
మార్మికః కో మరన్దానా
మన్తరేణ మధువ్రతమ్. 49

శ్లో॥ ధూమాయితా దశదిశో దళితారవిందా
దేహం దహన్తి దహనా ఇవ గంధవాహాః,
త్వాం మన్తరేణ మృదుతామ్రదళామ్రమంజు
గుఞ్జన్మధువ్రత మహో కిల కోకిలస్య. 50

శ్లో॥ అహోరాత్రిం కూజం స్త్వ మితి గళశోషం కిమయసే
తవ భ్రాన్తః ప్రాప్యం పరభృతక కించి త్కిసలయమ్
పరీక్షాపూర్వం కిం వితరతి రసాలః ఫల మయం
పికః కాకః పాంథః కపి రపి చ సర్వే ఽపి సదృశాః. 51

శ్లో॥ న కులే నాపి చ శీలే
నచాపి రూపే ఽస్తి కశ్చి దుత్కర్షః
య త్స్పృష్టాసి మిళిందైః
అరవింద! మహత్త్వ మేత త్తే. 52

శ్లో॥ విశ్వాభిరామగుణగౌరవగుంభితానామ్
రోషో ఽపి నిర్మలధియాం రమణీయ ఏవ
లోకం ప్రియైః పరిమళైః పరిపూరితస్య
కాశ్మీరజస్య కటుతా ఽపి, నితాంతరమ్యా. 53

శ్లో॥ హేమ్నః ఖేదో న దాహో న
భేదేన కషణేన వా
త దేవ తు మహా ద్దుఃఖమ్
య ద్గుఞ్జాసమతోలనమ్. 54

శ్లో॥ వదనే వినివేశితా భుజఙ్గీ
పిశునానాం రసనామిషేణ ధాత్రా,
అనయా కథ మన్యథా ఽవలీఢా
న హి జానామిమనాగమన్త్రాః. 55

శ్లో॥ సుజనానా మపి హృదయమ్
పిశునపరిష్వంగమలిన మిహా భవతి
పవనః పరాగవాహీ
రథ్యా సఙ్గే రజస్వలో భవతి. 56

శ్లో॥ కలయసి మృణాలకన్దమ్
విహరసి బిసనీదళేషు సానన్దమ్
అయి రాజహంస! సన్త్యజ
సీహ మనోహారి త త్కణ్ఠం వారి. 57

శ్లో॥ ఏక స్త్వం గహనే ఽస్మిన్
నకలం కదాచి దపి కుర్యాః
సా జాత్యశంకయామీ
న త్వాం నిఘ్నన్తి నిర్దయాః కాకాః. 58

శ్లో॥ యుక్తం సభాయాం ఖలు మర్కటానామ్
శాఖా స్తరూణాం మృదులాసనాని
సుభాషితం చీత్కృతి రాతిథేయీ
దంతై ర్నఖాగ్రైశ్చ విపాటితాని. 59

శ్లో॥ దవదహనజటాలజ్వాలజాలాహతానామ్
పరిగళితలతానాం మ్లాయతాం భూరుహాణామ్
అయి జలధర శైలశ్రేణిశృంగేషు తోయం
వితరసి బహుశోఽయం శ్రీమద స్తావకీనః. 60

శ్లో॥ కేళిం కురుష్వ పరిభుంక్ష్వ సరోరుహాణి
గాహస్వ శైలతటనిర్ఝరిణీపయాంసి
భావానురక్తకరిణీకరలాలితాఙ్గ!
మాతఙ్గ! ముఞ్చ, మృగరాజ! రణాభిలాషమ్. 61

శ్లో॥ చర న్వనాన్తే నవమఞ్జరీషు
న షట్పదో గన్ధఫలీ మజిఘ్రత్
సా కిం న రమ్యా స చ కిం న రన్తా
బలీయసీ కేవల మీశ్వరాజ్ఞా. 62

శ్లో॥ ఖండితా నేత్రకంజాలి
మఞ్జురఞ్జనపణ్డితాః
మణ్డితాఖిలదిక్ప్రాన్తా
శ్చండాంశోః పాతు భానవః. 63

శ్లో॥ గ్రీష్మే భీష్మతరైః కరైర్దినకృతా దగ్ధోఽపి యశ్చాతకః
త్వాంధ్యాయన్ఘనవాసరాన్కథమపి ద్రాఘీయసో నీతవాన్
దైవా ల్లోచనగోచరేణ భవతా తస్మిన్నిదానీం యది
స్వీచక్రే కరకానిపాతనకృపా తత్కం ప్రతి బ్రూమహే. 64

శ్లో॥ ఖల స్సజ్జనకార్పాస
రక్షైకహుతాశనః
పరదుఃఖాగ్నిశమనో
మారుతః కేన వర్ణ్యతే. 65

శ్లో॥ ఖలాస్తు కుశలాః సాధు
హితప్రత్యూహకర్మణి
నిపుణాః ఫణినః ప్రాణా
నపహర్తుం నిరాగసామ్. 66

శ్లో॥ ఖలః కరోతి దౌరాత్మ్యమ్
మలం పతతి సాధుషు
రావణేన హృతా సీతా
బంధనం తు మహోదధేః. 67

శ్లో॥ సౌరభ్యం భువనత్రయేఽపి విదితం శైత్యంతులోకోత్తరమ్
కీర్తిః కించ దిగఙ్గనాఙ్గణగతా కింత్వేత దేకం శృణు
సర్వానేవ గుణానియం నిగరతి శ్రీఖండ ! తే సుందరా
నుజ్ఝంతీ ఖలు కోటరేషు గరళజ్వాలా ద్విజిహ్వావళీ. 68

శ్లో॥ వ్యోమనివాసం కురుతే
చిత్రం నిర్మాతి యత్నతః సలిలే
స్నపయతి పవనం సలిలైః
యః క్షుద్రో చరతి సత్కారమ్. 69

శ్లో॥ వేదణ్డాగణ్డకణ్డూతి
పాణ్డిత్యపరిపన్థినా
హారిణా హారినాలీషు
కథ్యతాం కః పరాక్రమః. 70

శ్లో॥ వ్యాగుఞ్జన్మధుకరపుంజమఞ్జుగీతా
నాకర్ణ్య స్తుతి ముదయ న్నయాతిరేకాత్
ఆభూమీతలనతకన్ధరాణి మన్యే
ఽరణ్యే ఽస్మి న్నవనిరుహాం కుటుంబాని. 71

శ్లో॥ నైర్గుణ్య మేవ సాధీయో
ధిగస్తు గుణగౌరవమ్
శాఖినో ఽన్యే విరాజన్తే
ఖండ్యన్తే చన్దనద్రుమాః. 72

శ్లో॥ గుణాగుణజ్ఞేషు గుణా భవన్తి
తే నిర్గుణం ప్రాప్య భవన్తి దోషాః
సుస్వాదుతోయప్రభవా హి నద్యః
సముద్ర మాసాద్య భవన్త్యపేయాః. 73

శ్లో॥ కృతం త్వయోన్నతం కృత్యం
అర్జితా ఽ ప్యమలం యశః.
యావజ్జీవం సఖే తుభ్యం
దాస్యామో విపులాశిషః. 74

శ్లో॥ విపినే ఘోరతమే ఽస్మిన్
మా కురు పికపఞ్చమారావమ్
కాకావళి రధునా తే
కులాయ మావృత్య రౌతిఘోషేణ. 75

శ్లో॥ విశాలం శాల్మల్యా నయనసుభగం వీక్ష్య కుసుమమ్
శుక స్యాసీ ద్బుద్ధిః ఫల మపి భవే దస్య సదృశమ్
ఇతి ధ్యాయ న్నా స్తే ఫల మపి చ దైవా త్పరిణతమ్
విపాకే తూలో ఽ న్త స్సపది మరుతా సో ఽప్యపహృతః.76

శ్లో॥ సూక్ష్మీభూయ స్వయ మపి పరానస్వద శ్ఛద్మనద్రి
ర్ధేను ర్ధత్తే రస మనుదినం దత్తఘాసానురూపమ్
హాత్వా మాతూ్రిరదయ మయతే హా! స్వయం వృశ్చికాది
ర్భృత్వా ప్యన్నం వమయతి నృణాం మక్షికాకుక్షిగామీ.77

శ్లో॥ వహతి విషధరాన్ పటీరజన్మా
శిరసి మషీపటలం దధాతి దీపః
విధు రపి భజతే తరాం కళఙ్కం
పిశునభరం చ బిభ ర్తి యత్ క్షితీన్ద్రః. 78

శ్లో॥ చాతకేన తృషితేన య దంభో
బిన్దుమాత్ర మమలం పరిలబ్ధమ్
దైవత స్తదపి వాతనిపాతాత్
అన్యతః పతిత మాస్య మపాస్య. 79

శ్లో॥ తావ తో్కకిల ! విరసాన్
యాపయ దివసాన్ వనా స్తరే నివసన్
యావ న్మిళ దళిమాలః
కో ౽పి రసాలః సముల్లసతి. 80

శ్లో॥ దూరీకరోతి కుమతిం విమలీకరోతి
చేత శ్చిర స్తన మఘుం చులకీకరోతి
భూతేషు కి ఞ్చ కరుణాం బహులీకరోతి
సఙ్గ స్సతాం కిము న మఙ్గళ మాతనోతి. 81

శ్లో॥ గర్జసి నో ఘన మఞ్చసితో ౽యం
చాతకపక్షీ వ్యాకులితో ౽యమ్
దైవవశా ద్యది పశ్చిమవాతః
క స్త్వం క్వాయం క్వ చ జలపాతః. 82

శ్లో॥ ఏత్య కుసుమాకరో మే
సంజీవయితా గిరం చిరం మగ్నామ్
ఇతి చి న్తయతో హృదయే
పికస్య సమధాయి శౌభికేన శరః. 83

శ్లో॥ కుసుమాని లిఖన్తు నామ చిత్రే
కతిచిత్కాలవిశేషరూఢశిల్పాః
సురభిత్వ మమూని కిం లభన్తే
కథ మేతేషు రసం పిబన్తి భృంగాః. 84

శ్లో॥ సుమతి రపి దళై రపి ప్రవాళై
రపి కుసుమై రపి రిక్తతాం విదిత్వా
ఉపవససి సఖే ఫలాశయా కిం
పరిణతవా నపి తిక్త యేవ నింబః. 85

శ్లో॥ లీలాలుణ్ఠితశారదాపురమహాసంపద్భరాణాం పురో
విద్యాసద్మవినిర్గళత్కణ ముషో వల్గంతి చే త్పామరాః
అద్య శ్వః ఫణినాం శకు న్తశిశవః దన్తావళానాం శశాః
సింహానాం చ సుఖేనమూర్ధసుపదంధాస్యంతిశాలావృకాః.86

శ్లో॥ స్వార్థం ధనాని ధనికా త్ప్రతిగృహ్ణతో యద్
దాస్యం భజే న్మలినతాం కి మిదం విచిత్రమ్
గృహ్ణ న్పరార్థ మపి వారినిధేః పయో ఽపి
మేఘో ఽయ మేతి సకలః కిల కాలిమానమ్. 87

శ్లో॥ హంసా స్సర్వాజ్గధవళాః
పద్మేభ్యో బహి రాసతే
అంతర్విశ న్తి మధుపాః
శ్రీమతా మీదృశీ గతిః. 88

శ్లో॥ తరుకులసుషమాపహారామ్
జనయన్తీం జగతి జీవజాతార్తిమ్
కేన గుణేన భవానీ
తాత హిమానీ మిమాం వహసి. 89

శ్లో॥ యథా తానం వినా రాగో
యథా మానం వినా నృపాః
యథా దానం వినా హస్తీ
యథా జ్ఞానం వినా యతిః. 90

శ్లో॥ అయి బత గురుగర్వం మా స్మ కస్తూరి యాసీ
రఖిలపరిమళానాం మౌళినా సౌరభేణ
గిరిగహనగుహాయాం లీన మత్యన్తదీనం
స్వజనక మము నైవ ప్రాణహీనం కరోషి. 91

శ్లో॥ రసాల! తవ మాధురీప్రథితసత్ఫలమ్ పక్షిణ
శ్చరంతి న హి తే యశః ప్రకటయన్తి కాష్ఠాసు తే
పికస్తు నవపల్లవగ్రసన మేవ కుర్వన్ స్వరైః
ప్రకాశయతి దిక్షు తే మృదులపంచమాఖ్యై ర్యశః. 92

శ్లో॥ తరంగమాలికాభీల
ధిక్తే సాగరగర్జితమ్
యస్య తీరే తృషాక్రాన్తాః
పాన్థాః పృచ్ఛంతి వాపికామ్. 93

శ్లో॥ పత్త్రఫలపుష్పలక్ష్మ్యా
కదా ఽప్యదృష్టం వృతం చ ఖలు శూకైః
ఉపసర్పేమ భవన్తమ్
బర్బుర! వదకస్య లోభేన. 94

శ్లో॥ గమ్యతే యది మృగేన్ద్రమన్దిరమ్
లభ్యతే ద్విరదకుమ్భమౌక్తికమ్
జమ్బుకాలయగతేన లభ్యతే
వత్సపుచ్ఛఖురచర్మఖండనమ్. 95

శ్లో॥ దానార్థినో మధుకరా యది కర్ణతాళైః
దూరీకృతాః కరివరేణ మదాంధబుద్ధ్యా
తస్యైవ గండతలమండనహాని రేషా
భృంగాః పున ర్వికచపద్మవనే చరన్తి. 96

శ్లో॥ తృష్ణాలోలవిలోచనే కలయతి ప్రాచీం చకోరీగణే
మౌనం ముంచతి కిం చ కైరవకులే కామే ధను ర్ధున్వతి
మానే మానవతీజనస్య సపది ప్రస్థాతు కామే ఽధునా
ధాతః కిం ను విధౌ విధాతు ముచితాధారాధరాడంబరః. 97

శ్లో॥ న యత్ర స్థేమానం దధు రతిభయభ్రాన్తనయనా
గళద్దానోద్రేకభ్రమదళికదమ్బాః కరటినః
లుఠన్ముక్తాభారే భవతి పరలోకం గతవతో
హరే రద్య ద్వారే శివశివ! శివానాం కలకలః. 98

శ్లో॥ దీనానా మిహ పరిహాయ శుష్కసస్యా
న్యౌదార్యం ప్రకటయతో మహీధరేషు
ఔన్నత్యం పరమ మవాప్య దుర్మదస్య
జ్ఞాతో ఽయం జలధర ! తావకో వివేకః. 99

శ్లో॥ ఉత్తుంగ మంభోజసమానపుష్పమ్
బృహత్ఫలం శాల్మలివృక్ష మేవ
దూరా త్సమాలోక్య విపాకకాలే
శుకా స్సమాశ్రిత్య గతా నిరాశాః. 100

శ్లో॥ అపనీతపరిమలాంతర
కథే పదం న్యస్య దేవతరుకుసుమే
పుష్పాంతరే ఽపి గన్తుం
వాంఛసి చే ద్భ్రమర ! ధన్యో ఽసి. 101

శ్లో॥ సముపగతవతి దైవా
దవహేలాం కుటజ ! మధుకరే మాగాః
మకరన్దతున్దిలానా
మరవిన్దానా మయం మహామాన్యః. 102

శ్లో॥ తోయై ర్అల్పై రపి కరుణయా భీమభానౌ నిదాఘే
మాలాకారవ్యరచిభవతాయాతరోరస్యపుష్టిః
సా కిం శక్యా జనయితు మిహ ప్రావృషేణ్యేన వారాం
ధారాసారా నపి వికిరతా విశ్వతో వారిదేన. 103

శ్లో॥ ధారాధర ధరావారి
ధారాభి రభిపూరితా
ఖగకోటిపుటద్రోణీ
పూరణే కిం ను తే శ్రమః. 104

శ్లో॥ ధీరధ్వనిభి రలం తే
నీరద! మే మాసికో గర్భః
ఉన్మదవారణబుద్ధ్యా
మధ్యే జఠరం సముచ్ఛలతి. 105

శ్లో॥ ఉపకార మేవ తనుతే
విపద్గతః సుగుణో నితరామ్
మూర్ఛాంగతో మృతో వా
నిదర్శనం పారదో ఽత్ర రసః. 106

శ్లో॥ ఏకో విశ్వసతాం హరా మ్యపఘృణః ప్రాణా నహం ప్రాణినా
మి త్యేవం పరిచింత్య మా స్మ మనసి వ్యాధానుతాపంకృథాః
భూపానాం భవనేషు కిం చ విమలక్షేత్రేషు గూఢాశయాః
సాధూనామరయో వసన్తి కతి న త్వత్తుల్యకక్ష్యాః ఖలాః.107

శ్లో॥ ఆపేది రేంబరపథం పరితః పతఙ్గాః
భృంగా రసాలముకులాని సమాశ్రయన్తి
సంకోచ మఞ్చతి సర స్త్వయి దీనదీనో
మీనో ను హంత! కతమాం గతి మభ్యుపైతు. 108

శ్లో॥ నిఖిలేషు విహఙ్గేషు
హన్త! స్వచ్ఛన్దచారిషు
శుక! పఞ్జరబన్ధ స్తే
మధురాణాం గిరాం ఫలమ్. 109

శ్లో॥ అస్మాన్ విచిత్రవపుష స్తవ పృష్ఠలగ్నాం
స్త్వం నైవ ముఞ్చసి సఖే! యది వా విముఞ్చ
హా! హన్త! కేకివర! హాని రియం త నైవ
భూపాలమూర్ధని పునర్భవితా స్థితి ర్నః. 110

శ్లో॥ నిర్గుణో శోభతే నైవ
విపులాడంబరో ఽపి నా
ఆపాతరమ్యపుష్పశ్రీ
శోభిత శ్శాల్మలి ర్యథా. 111

శ్లో॥ నితరాం నీచో ఽస్మీతి
త్వం ఖేదం కూప! మా కదా ఽపి కృథాః
అత్యంతసరసహృదయో
యతః పరేషాం గుణగ్రహీతా ఽసి. 112

శ్లో॥ రే ఖల! తవ ఖలు చరితం
విదుషా మగ్రే వివిచ్య వక్ష్యామి
అథవా ఽలం పాపాత్మన్!
కృతకథయా ఽపి తవాహితయా. 113

శ్లో॥ ప్రసీద తు పయోద! తే హృదయ మాశ్రితే చాతకే
య దస్య త ఇమే గుణాః పున రనన్యసాధారణాః
న నీచజనయాచనం న శరణాన్తరాలోచనమ్
న గౌరవవిమోచనం న నిజదుర్దశాసూచనమ్. 114

శ్లో॥ నీరక్షీరవివేకే
హంసాలస్యం త్వ మేవ తనుషే చేత్
విశ్వస్మి న్నధునా ఽన్యః
కులవ్రతం పాలయిష్యతి కః. 115

శ్లో॥ హే నీరబిన్దుక! సరోజదళాశ్రయేన
ముక్తాన్ విలోభయసి మా క్తికడంబరశ్రీః
ఆదాయ పాణిషు పరీక్షితు మక్షమ స్త్వం
మూర్ఖాఫలైః కి మితి మత్సర మాతనోషి. 116

శ్లో॥ అ స్తి య ద్యపి సర్వత్ర
నీరం నీరజమణ్డితమ్
తథా ఽపి న మరాళస్య
మానసం మానసం వినా. 117

శ్లో॥ నీరజా న్యపి నిషేవ్య నిర్భరమ్
తీరజాని కుటజాని వాఞ్ఛసి
చంతలత్వ మిహ చంచరీక! తే
సాహజం కథ మిదం విమోక్ష్యసి. 118

శ్లో॥ ఏతావ త్సరసిజకుట్మలస్య కృత్యమ్
భిత్వా ౽ంభ స్సరసి వినిర్గమో బహి ర్యత్
ఆమోదో వికసన మిన్దిరానివాసః
తత్సర్వం దినకరకృత్య మామన న్తి. 119

శ్లో॥ అయి దళదరవిన్ద ! స్యన్దమానం మరన్దమ్
తవ కి మపి లిహన్తో మఞ్జుగుఞ్జ న్తు భృఙ్గాః
దిశిదిశి నిరపేక్ష స్తావకీనం వివృణ్వన్
పరిమళ మయ మన్యో బాంధవో గంధవాహః. 120

శ్లో॥ తటిని ! చిరాయ విచారయ
విన్ధ్యభువ స్తవ పవిత్రాయాః
శుష్యన్త్యా అపి యు క్తం
కిం ఖలు రథ్యోదకాదానమ్. 121

శ్లో॥ ధత్తే భరం కుసుమపత్రఫలావలీనామ్
మర్మవ్యథాం వహతి శీతభవాం రుజంచ
యో దేహ మర్పయతి చాన్య సుఖస్య హేతోః
తస్మై వదాన్యగురవే తరవే నమో ౽స్తు. 122

శ్లో॥ కిం బాన్ధవేన రవిణా హరిణా ౽పి కిం వా
లక్ష్మ్యా ౽పి కిం సరసిజోదరజేన కిం వా
ఏకస్య శుద్ధచరితస్య సరోరుహస్య
నైషా తుషారజనితా శమితా విప త్తిః. 123

శ్లో॥ కుంభః పరిమిత మంభః
పిబతి పపౌ కుంభసంభవో ఽంభోధిమ్
అతిరిచ్యతే సుజన్మా
కశ్చి జ్జనకం నిజేన చరితేన. 124

శ్లో॥ శృణ్వన్ పురః పరుషగర్జిత మస్య హ న్త!
రే పాన్థ! విహ్వలమనా నమనా గపి స్యాః
విశ్వార్తివారణసమర్పితజీవనో ఽయమ్
నాకర్ణితః కిము సఖే! భవ తాంబువాహః. 125

శ్లో॥ గీర్భి ర్గురూణాం పరుషాక్షరాభిః
తిరస్కృతా యాన్తి నరా మహత్త్వమ్
అలబ్ధశాణోత్కషణా నృపాణామ్
న జాతు మౌళౌ మణయో వసన్తి. 126

శ్లో॥ పరోపసర్పణానన్త
చిన్తానలశిఖాశతైః
అచుంబితా న్తఃకరణాః
సాధు జీవన్తి పాదపాః. 127

శ్లో॥ పరగుహ్యగుప్తినిపుణం
గుణమయ మఖిలైః స్సమీహితం నితరాం
లలితాంబర మివ సజ్జన
మాఖవ ఇవ దూషయన్తి ఖలాః. 128

శ్లో॥ అవిరతం పరకార్యకృతాం సతామ్
మధురిమాతిశయేన వచోమృతమ్
అపి చ మానస మంబునిధి ర్యశో
విమలశారదచన్ద్రిచన్ద్రికా. 129

శ్లో॥ ఏక ఏవ ఖగో మానీ
చిరంజీవతు చాతకః
పిపాసయా వా మ్రియతే
యాచతే వా పురన్దరమ్. 130

శ్లో॥ జీర్ణః పర్ణసమూహః
ఫల మపి గళితం నిదాఘదాహేన
మాధవ! తవ కరుణాతః
పునరపి తరుణాయతే చూతః॥ 131

శ్లో॥ పురో గీర్వాణానాం నిజభుజబలాఽహో! పురుషికా
మహాోకారం కారం పురభిది శరం సమ్ముఖయతః
స్మరస్య స్వర్బాలానయనసుమమాలార్చనపదమ్
వపు స్సద్యోభాలాన లభసిత జాలాస్పద మభూత్. 132

శ్లో॥ పాటీర! తవపటీయాన్
కః పరిపాటీ మిమా మురీకర్తుమ్
యత్పిషతా మపి నృణాం
పిష్టాఽపి తనోషి పరిమళైః పుష్టిమ్. 133

శ్లో॥ రేరే కోకిల! మాభజ మౌనమ్
కించి దుదఞ్చయ పఞ్చమరాగమ్
నో చే త్త్వా మిహ కో జానీతే
కాకకదంబకపిహితే చూతే. 134

శ్లో॥ లూనం మత్తగజైః కియత్కియ దపి చ్ఛిన్నం తుషారార్దితైః
శిష్టం గ్రీష్మజభీష్మభానుకిరణై ర్భస్మీకృతం కాననమ్
ఏషా కోణగతా ముహుః పరిమళై రామోదయన్తీ దిశా
హా! కష్టం లలితా లవఙ్గలతికా దావాగ్నినా దహ్యతే. 135

శ్లో॥ మాధుర్యపరమసీమా
సారస్వతజలధిమథనసంభూతా
పిబతా మనల్పసుఖదా
వసుధాయాం మమ సుధా కవితా. 136

శ్లో॥ యావ దేనం న జానాతి
పారిజాతం మధువ్రతః
తావ ద్భ్రమణ మే వాస్య
కుఞ్జేకుఞ్జే ద్రుమేద్రుమే. 137

శ్లో॥ కృత మపి మహోపకారం
పయ ఇవ పీత్వా నిరాతఙ్కం
ప్రత్యుత హన్తుం యతతే
కాకోదరసోదరః ఖలో జయతి. 138

శ్లో॥ అయి! త్యక్తా ఽసి కస్తూరి!
పామరైః పఙ్కశఙ్కయా
అలం ఖేదేన భూపాలాః
కిం న సన్తి మహీతలే. 139

శ్లో॥ కాకాః పరిభుపరిశిహితాః పికపఙ్క్తిబృందై
ర్భృకన్దబృందమకరన్దరసాన్ పిబన్తు
ప్రాప్తే వసన్తసమయే కథ మాచరన్తి
కర్ణామృతాని కలపఞ్చమకూజితాని. 140

శ్లో॥ సరజకాం పాండువర్ణాం
కణ్టకప్రకరాన్వితామ్
కేతకీం సేవసే హన్త!
కథం రోలమ్బ! నిస్త్రపః. 141

శ్లో॥ కిం కేకీవ శిఖణ్డమణ్డితతను శ్శ్నా రీవ కిం సుస్వరః
కిం వా హంసశకున్తబాలపికవత్కర్ణామృతం స్యన్దతే
కాకః కేన గుణేన కాఞ్చనమయే సంస్థాపితః పఞ్జరే
కిం వా హంస ఇ వాఙ్గకున్దధవళః కిం కీరవ త్పాఠకః. 142

శ్లో॥ మా గర్వ ముద్వహ బిడాల! మహీపతీనా
మన్తర్గృహం మణిమయం నిలయో మ మేతి
పట్టాభిషేకసమయే పృథివీపతీనామ్
బాహ్యస్థితస్య కలభస్య హి మణ్డనశ్రీః. 143

శ్లో॥ గిరయో గురవ స్తేభ్యో
గుర్వీ తతో ఽపి జగదణ్డమ్
తస్మా ద ప్యతిగురవః
ప్రలయే ప్యచలా మహాత్మానః. 144

శ్లో॥ విదుషాం వదనా ద్వాచః
సహసా యా న్తి నో బహిః
యాతా శ్చే న్న పరాఞ్చ న్తి
ద్విరదానాం రదా ఇవ. 145

శ్లో॥ ఫలానాంచ దళానాంచ
స న్తు తే తే విచక్షణాః
మకరన్దవిశేషజ్ఞా
మిళిన్దమపహాయ కః. 146

శ్లో॥ ప్రసిద్ధిహేతు ర్వ్యాఖ్యాతానాం
ప్రియః ప్రభుపరిగ్రహః
సహస్రం జలధౌ శఙ్ఖాః
పాఞ్చజన్య స్తు విశ్రుతః. 147

శ్లో॥ దళాని ముకుళీకృత్య
ప్రవేశం న దదాసి చేత్
పద్మ! భృఙ్గస్య కా హానిః
ఫుల్లే చూతవనే స్థితే. 148

శ్లో॥ జగత్త్రాణే ప్రౌఢే నికట ముపయాతే సతి హాహా
ద్విసమాప్తి అమాప్తిద్యా శుకపికవచ శ్చాటుపటవః
సురాభాణ్డం కణ్ఠే వహతి ననతే తాళహతకే
సుదుర్వృత్తే తస్మిన్ క్షతి రిహ పునః కా చ మహతామ్. 149

శ్లో॥ ధుత్తూరధూర్త ! తరుణేన్దునివాసయోగ్య
స్థానే, పిశాచపతినా వినివేశితో ఒసి
కిం కైరవాణి వికసన్తి తమః పరియాతి
చన్ద్రోపల స్స్రవతి వార్ధి రుపైతి వృద్ధిమ్. 150

శ్లో॥ పఙ్కై ర్వినా సరో భాతి
సదః ఖలజనై ర్వినా
కటువర్ణై ర్వినా కావ్యం
మానసం విషయై ర్వినా. 151

శ్లో॥ మూలం భుజఙ్గై శ్శిఖరం విహఙ్గైః
శాఖాః ప్లవఙ్గైః కుసుమాని భృఙ్గైః
సంసేవ్యతే చన్దనపాదపో ఒయం
పరోపకారాయ సతాం ప్రవృత్తిః. 152

శ్లో॥ సపఙ్క ముదకం పీత్వా
భేకో బకబకాయతే
దివ్యం చూతరసం పీత్వా
గర్వం నాయాతి కోకిలః. 153

శ్లో॥ ముక్తాఫల ! త్వా మిభకుంభసంస్థమ్
పఞ్చాననో ముఞ్చతు మాంసలోభీ
కిరన్తు గుఞ్జాభరణాః కిరాతాః
కిన్తేన హీయేత మహార్ఘతా తే. 154

శ్లో॥ ఉత్తుఙ్గమత్తమాతఙ్గ
మస్తకన్యస్తలోచనః
ఆసన్నేఽపి న సారఙ్గే
కరోత్యాశాం మృగాధిపః. 155

శ్లో॥ దిగన్తే శ్రూయన్తే మదమలినగణ్డాః కరటినః
కరిణ్యః కారుణ్యాస్పద మసమశీలాః ఖలు మృగాః
ఇదానీం లోకేఽస్మి న్ననుపమశిఖానాం పున రయమ్
నఖానాం పాణ్డిత్యం ప్రకటయతు కస్మిన్ మృగపతిః. 156

శ్లో॥ సన్తోషితోఽసి పూర్ణేన్దో !
చక్రవాకై ర్మదోత్కటైః
కిం చకోరా స్త్వదాయత్తాః
న సన్తి పృథివీతలే. 157

శ్లో॥ పీత మత్ర మధు యాపితా నిశా
భృఙ్గ ! సర్వ మచిరేణ విస్మృతమ్
హీయమానసుషమాం హిమాగమే
పద్మినీం య దిహా నావలోకసే. 158

శ్లో॥ మనస్వీ మ్రియతే వా ఒపి
ప్రోత్కర్షం నైవ ముఞ్చతి
అపి నిర్వాణ మాయాతి
నానలో యాతి శీతతామ్. 159

శ్లో॥ అయి మలయజ! మహిమా ఒయం
కస్య గిరా మస్తు విషయ స్తే
ఉద్గిరతో య ద్గరలం ఫణినః
పుష్ణాసి పరిమళోద్గారైః. 160

శ్లో॥ మలయాచలసంసర్గా
న్న వేణు శ్చన్దనాయతే
అ స్త సారవిహీనానాం
రసః క్వే నోపజాయతే. 161

శ్లో॥ మలినే ఒపి రాగపూర్ణాం
వికసితవదనా మనల్పజల్పే ఒపి
త్వయి చపలే ఒపి చ సరసామ్
భ్రమర! కథం వా సరోజినీం త్యజసి. 162

శ్లో॥ భ్రమభ్రమరయాధీషు
మాలతీషు చిరం మిళ
మా పున శ్చంపకారణ్యే
స్నేహపూర్ణమనః కృథాః. 163

శ్లో॥ గుఞ్జతి మఞ్జుమిలిన్దే
మామాలతి మౌన ముపయాశీః
శిరసా వదాన్యగురవః
సాదర మేనం వహన్తి సురతరవః. 164

శ్లో॥ పురా సరసి మానసే వికచసారసా విస్ఖలత్
పరాగసురభీకృతే సపది యస్య యాతం వయః
సపల్వలజలే ఽధునా మిళదనేకభేకాకులే
మరాళకులనాయకః కథయ రే కథం వర్తతామ్. 165

శ్లో॥ ఔదార్యం భువనత్రయే ఽపి విదితం సంభూతి రంభోనిధేః
వాసో నన్దనకాననే పరిమళో గీర్వాణచేతోహరః
ఏవం దాతృగురో ర్గుణా స్సురతరో స్సర్వే ఽపి లోకోత్తరాః
స్యా దర్థిప్రవరార్థితార్పణవిధా వేకో వివేకో యది. 166

శ్లో॥ చాతక స్త్రిచతురాన్ పయఃకణాన్
యాచతే జలధరం పిపాసయా
సో ఽపి పూరయతి విశ్వ మంభసా
హన్త హన్త మహతా ముదారతా. 167

శ్లో॥ మృతస్య లిప్సా కృపణస్య దిత్సా
విమార్గగాయా శ్చ రుచి స్స్వకాన్తే
సర్పస్య శాన్తిః కుటిలస్య మైత్రీ
విధాతృసృష్టౌ న హి దృష్టపూర్వాః. 168

శ్లో॥ ఖద్యోతో ద్యోతతే రాత్రౌ
యావ న్నోదేతి చన్ద్రమాః
ఉదితే తు సహస్రాంశౌ
న ఖద్యోతో న చన్ద్రమాః. 169

శ్లో॥ కిం కేతకీ ఫలతి కిం పనసస్య పుష్పం
కిం నాగవల్లి రిహ పుష్పఫలే ప్రసూతే
కస్యా ఽపి కో ఽప్యతిశయో ఽస్తి న తేన సద్భిః
సంపూజ్యతే కదళి! యాసి తతః ప్రసిద్ధిమ్. 170

శ్లో॥ అపసర మధుకర ! దూరం
పరిమళబహుళే కేతకీకుసుమే
ఇహ న హి మధులవలాభో
భవతి పరం ధూళిధూసరం వదనమ్. 171

శ్లో॥ కస్మై హన్త ఫలాయ సజ్జనగుణగ్రామార్జనే సజ్జసి
స్వాత్మోపస్కరణాయ చేన్మమ వచః పథ్యం సమాకర్ణయ
యేభావాహృదయంహరంతినితరాంశోభాభరై స్సంభృతా
స్తైరే వాస్య కలేః కలేబరపుషో దైనందినం వర్తనమ్. 172

శ్లో॥ యై స్త్వం గుణవా నపి సతాం
ద్విజిహ్వై రసేవ్యతాం నీతః
తా నపి వహసి పటీరజ
కిం కథయామ స్త్వదీయ మాహాత్మ్యమ్. 173

శ్లో॥ అన్యాస్సర్గం కియతీ రువాహామహతీ ర్మంథానమర్మవ్యథా
మర్యాదా మతివర్తతే న కతిభి ర్వాత్యాభి రత్యాకులః
కుక్షౌ క్షోణిభృతో బిభర్తి పయసా పుష్ణాతి లోకత్రియం
తే నై వాంబునిధే ర్మహత్వ మధికం వర్వర్తి సర్వోపరి! 174

శ్లో॥ యశ స్సౌరభ్యలశునః
శాంతిశ్శై త్యహుతాశనః
కారుణ్యకుసుమాకాశః
ఖల స్సజ్జనదుఃఖలః. 175

శ్లో॥ అయాచిత స్సుఖం దత్తే
యాచిత శ్చ న యచ్ఛతి
సర్వస్వం చాపి హరతే
విధి రుచ్ఛృంఖలో నృణామ్. 176

శ్లో॥ జనక స్సానువి శేషః
జాతిః కాష్ఠం భుజఙ్గమె స్సఙ్గః
స్వగుణై రేవ పటీరజ
యాతో ఽసి తథా ఽపి మహిమానం॥ 177

శ్లో॥ దధానః ప్రేమాణం తరుషు సమభావేన విపులామ్
న మాలాకారో సా వకృతకరుణాం బాలవకులే
అయం తు ద్రాగుద్యత్కుసుమనికరాణాం పరిమలైః
దిగన్తా నాతేనే మధుపకులఝంకారభరితాన్. 178

శ్లో॥ ఆఘ్రాతం పరిచుంబితం ముహు రహో లీఢం పున శ్చర్వితమ్
విక్షిప్తం భువి నీరసేన మనసా తత్ర వ్యథాం మా కృథాః
హేమాణిక్య! త దేత దేవకుశలం య ద్వానరే ణామునా
చాంతస్సారవిలోకనవ్యసనినా చూర్ణీకృతం నాశ్మనా. 179

శ్లో॥ అనవరతపరోపకారవ్యగ్ర
భవదమలచేతసాం మహతామ్
ఆపాతకాటవాని
స్ఫురన్తి వచనాని భేషజానీవ. 180

శ్లో॥ సముత్పత్తి స్స్వచ్ఛే సరసి హరిహస్తే నివసనమ్
నివాసః పద్మాయాః సురహృదయహారీ పరిమలః
గుణై రేతై రన్యై రపి చ, లలిత స్యాంబుజ! తవ
ద్విజోత్తంసే హంసే యది రతి రతీ వోన్నతి రయమ్. 181

శ్లో॥ మహానుభావసంసర్గః
కస్య నోన్నతికారణమ్
ప్రవిశ్య గఙ్గాం రథ్యాంబు
త్రిదశై రపి సేవ్యతే. 182

శ్లో॥ వృథా కథం నృత్యసి చాతక! త్వం
న కాలమేఘో ఽయ మిభో మదాన్ధః
స త్వాదృశేభ్యో న దదాతి కించిత్
మాతఙ్గదానం మధుపేభ్య ఏవ. 183

శ్లో॥ నిష్ణాతో౽పి చ వేదాన్తే
సాధుత్వం నైతి దుర్జనః
చిరం జలనిధౌ మగ్నో
మైనాక ఇవ మార్దవమ్. 184

శ్లో॥ వ్యాస తు స తు గౌతమ తు
వ్యాళేంద్రి తు యో న వేత్తి సాహిత్యమ్
తం ప్రతి సంప్రతి కం ప్రతి
శిరో మదీయం పురశ్చన తిరశ్చన. 185

శ్లో॥ పాణ్డిత్య మ్పరిహృత్య యస్య హికృతే వందిత్వ మాలమ్బితమ్
దుష్ప్రాపంమనసా౽పి యోగురుతరైః క్లేశైః పదమ్ప్రాపితః
రూఢ స్తత్ర స చే న్నిగీర్య సకలం పూర్వోపకారావళిమ్
దుష్టః ప్రత్యవతిష్ఠతే త దధునా కస్మై కి మాచక్ష్మహే. 186

శ్లో॥ వంశభవో గుణవా నపి
సఙ్గవిశేషేణ పూజ్యతే పురుషః
న హి తుమ్బీఫలవికలో
వీణాదణ్డః ప్రయాతి మహిమానమ్ 187

శ్లో॥ సకలగుణనిధానం మాం విహాయ ద్విరేఫాః
పరిమళపరిహీనం హంత చుంబంతి ధూర్తమ్
ఇతి మనసి విషాదం మా కృథా శ్చంప కోచ్చైః
ఇహ మధుపసమాజే కో వివేకావకాశః. 188

శ్లో॥ సుజనో హి యాతి శాన్తిమ్
పరహితబుద్ధి ర్వినాశకాలే ఽపి
ఛిన్నో ఽపి చన్దనతరుః
సురభయతి ముఖం కుఠారస్య. 189

శ్లో॥ విధి రేవ విశేషగర్హణీయః
కరట త్వం రట క స్త వాపరాధః
సహకారతరౌ చకారయ స్తే
సహవాసం సరళేన కోకిలేన. 190

శ్లో॥ సతాం ధనం సాధుభి రేవ భుజ్యతే
దురాత్మభి ర్దుశ్చరితాత్మనాం ధనమ్
శుకాదయ శ్చూతఫలాని భుఞ్జతే
భవన్తి నిమ్బాః ఖలు కాకభోజనాః. 191

శ్లో॥ సత్సంగో యది లభ్యః
పుణ్యఫలైః పోషణీయ ఏ వాసౌ
పథిపథి సులభా వృక్షా
న లభ్యతే కుత్రచి దపి కల్పతరుః. 192

శ్లో॥ ఇహరూపమాత్రసారే
కాసారే చిత్రభాజి కల్హారే
న రసో నాపి చ గన్ధో
మధుకరబన్ధో ముధా భ్రమసి. 193

శ్లో॥ ఆరామాధిపతి ర్వివేకవికలో నూనం రసా నీరసా
వాత్యాభిః పరుషీకృతా దశదిశ శ్చణ్డాతపో దుస్సహః
ఏవం ధన్వని చమ్పకస్య సకలే సంహారహేతా వపి
త్వం సిఞ్చన్నమృతేన తోయద! కుతో ప్యావిష్కృతో వేధసా.

శ్లో॥ పిబ స్తన్యం పోత! త్వ మిహ మదదన్తావళధియా
దృగన్తా నాధత్సే కి మితి హరిద న్తేషు పరుషాన్
త్రయాణాం లోకానా మపి హృదయతాపం పరిహరన్
అయం ధీరంధీరం ధ్వనతి నవనీలో జలధరః. 195

శ్లో॥ మూలం స్థూల మతీవ బన్ధనదృఢం శాఖాశతం మాంసలాః
వాసో దుర్గమహీధరే తరుపతే! కుత్రాస్తి భీతి స్తవ
ఏకః కిన్తు మనా గయం జనయతి స్వాన్తే మమాధిజ్వరం
జ్వాలాలీవలయీ భవ న్నకరుణో దావానలో ఘస్మరః.

శ్లో॥ కిం తీర్థం హరిపాద పద్మభజనమ్ కిం రత్న మచ్ఛామతిః
కిం మిత్రం సతతోపకారరసికం తత్త్వావబోధ స్సఖే!
కిం శాస్త్రం శ్రవణేన యస్య గలతి ద్వైతాన్ధకారోదయః
క శ్శత్రు ర్వద ఖేదదానకుశలో దుర్వాసనానాం చయః.

శ్లో॥ హాలాహలం ఖలు పిపాసతి కౌతుకేన
కాలానలం పరిచుచుంబిషతి ప్రకామం
వ్యాలాధిపం చ యతతే పరిరబ్ధుమద్ధా
యో దుర్జనం వశయితుం తనుతే మనీషా. 198

శ్లో॥ యే తపనకిరణశుష్కా-
స్తదను చ దావానలేన సందగ్ధాః
జలధర! శిఖినో ఽప్యేతే
త్వజ్జలసేకేన జీవన్తి. 209

శ్లో॥ ఏకం ద్విజం చ స్పృహణీయవాచమ్
మత్తద్విరేఫం చ మధుః పుపోష
సతో గుణా న ప్యసతో ఽపి దోషాన్
జాత్యా విహీనో న వివేక్తు మీష్టే. 210

శ్లో॥ న వారయామో భవతీం విశన్తీం
వర్షా నదిస్రోతసి జహ్నుజాయాః
న యుక్త మేత త్తు పురో యదస్యా
స్తరఙ్గలీలాం ప్రకటీకరోషి. 211

శ్లో॥ నిరర్థకం జన్మఫలం నళిన్యా
యయా న దృష్ట స్తుహినాంశుబిమ్బః
ఉత్పత్తి రిన్దో రపి నిష్ఫలా హి
దృష్టా వినిద్రా నళినీ నయేన. 212

శ్లో॥ చఞ్చరీకచతురో ఽసి చన్ద్రికా
వైభవే కుముదినీం నిషేవసే
భాస్కరే జయతి పుష్కరే కరై
రున్మిష న్నవదళే ఽనురజ్యసే. 213

శ్లో॥ ఉన్మీలయన్తి కుసుమాని మనోరమాణి
కే నామ నాత్ర తరవ స్సమయోచితాని
క స్త్వేదృశం కథయ దోహద మస్తి తస్య
యాదృ గ్వినిర్మిత మశోకమహీరుహస్య. 214

శ్లో॥ కిం తేన మేరుగిరిణా రజతాద్రిణా వా
యా వా ఽఽశ్రితా హి తరవ స్తరవ స్త ఏవ
మన్యామహే మలయ మేవ నగాధిరాజం
శాఖోటనిమ్బకుటజా అపి చన్దన న్తి. 215

శ్లో॥ రేరే శిఖావళ! శిఖాభరణాయ బర్హ
మేకం దిశే త్యనునయా న్మమ, కిం దదాసి?
భిల్లాయ వామచరణం హృదయే నిధాయ
నిర్లుఞ్చతే దిశసి నిర్దయ మధ్యమానః. 216

శ్లో॥ వక్రే విధాతరి కథం విపదాం నివృత్తిః
కైవర్తకరకశకరగ్రహణా చ్చ్యుతో ఽపి
జాలే పున ర్నిపతిత శ్శఫరో వరాక
స్తస్మా త్తతో ఽపి గళితో గిళితో బకేన. 217

శ్లో॥ స్వ స్త్యస్తు విద్రుమ! వనాయ నమో మణిభ్యః
కల్యాణ మావహతు మౌక్తికశుక్తిమాలా
ప్రాప్తం మయా సకల మేవ ధనం పయోధే
యద్దారుణై ర్జలచరై ర్న విదారితో ఽస్మి. 218

శ్లో॥ హంసో ఒధ్వగశ్రమ మపోహయితుం దినాన్తే
కారణ్డకాకబకకఙ్కకులం ప్రవిష్టః
మూకో ఒయ మి త్యపహసన్తి లునంతి పక్షా
న్నీచాశ్రయో హి మహతా మవమానహేతుః. 219

శ్లో॥ హంసో న భాతి బలిభోజనబృన్దమధ్యే
గోమాయుమణ్డలగతో న విభాతి సింహః
జాత్యో న భాతి తురగః ఖరయూధమధ్యే
విద్వా న్న భాతి పురుష శ్చ నిరక్షరేషు. 220

శ్లో॥ హే హంస! పక్షిప! పయ స్సజలం వివేక్తుం
శక్తస్య సంప్రతి మతిః క్వ ను తే ప్రయాతా?
కాసారవారిణి కళాం పతితాం య దిన్దో
రాదాతు మిచ్ఛసి బిసాఙ్కురవాఞ్ఛయా త్వమ్. 221

శ్లో॥ హరినఖరవిముక్తా రక్తసిక్తా హి ముక్తాః
పరిణతబదరాణీ త్యాదరే ణోపగృహ్య
సపది సరసి ధౌతా ప్రత్యభిజ్ఞాయ ముక్తాః
పరికిరతి కిరాతీ హస్త! కాన్తార ఏవ. 222

శ్లో॥ ఇయత్యాం సంపత్తా వపి చ సలిలానాం త్వ మధునా
న తృష్ణా మార్తానాం హరసి యది కాసార! సహసా
నిదాఘే చణ్డాంశౌ కిరతి పరితో ఒఙ్గారనికరం
కృశీభూతః కేషా మహహ! పరిహర్తా ఒసి ఖలు తామ్. 223

శ్లో॥ హుతాశజ్వాలాభి స్థ్సితవతి రవా వద్రిశిఖరే
పిపాసు ర్మార్గ్వకం ప్రవిశతి సరోజం మధుకరః
తద న్త స్సంరోధం న గణయతి సంధ్యాసమయజం
న చా ర్త స్స్వాపాయం విమృశతి ఫల్లై కా స్తరసికః. 224

శ్లో॥ యాసాం దృష్ట్వా నయనసుభగం వంగవారాఙ్గనానామ్
ధైర్యత్యాగః పరమకృతిభిః కృష్ణసారై రకారి
తాసా మేవ స్తనయుగజితాః కుంభిన స్స న్తి మత్తాః
ప్రాయో మూర్ఖః పరిభవవిధౌ నాభిమానం విధత్తే. 225

శ్లో॥ ఉచ్చై రేష తరుః ఫల ఇచ్ఛ విపులం దృష్ట్వా ఒపి హృష్ట శ్శుక
శ్శాలే రాస్య గతం విగస్య కణిశం తన్నారికేళం గతః
త త్రారుహ్య బుభుక్షితేన మనసా యత్నే కృతే భేదనే
ప్యాశా తస్య న కేవలం విఫలితా చఞ్చూర్గతా చూర్ణతామ్.

శ్లో॥ ఏకస్మిన్ జని రావయో స్సమజని స్వచ్ఛే సరోవారిణి
భ్రాన్తః కి ఇచ్ఛ సహైవ కానిచి దహా న్యత్రి వ్యతీతాని నౌ
లబ్ధం తామరస! త్వయా మృగదృశాం కర్ణావతంసాస్పదమ్
శైవాలం విలుఠామి పామరవధూపాదాహతే పాథసి. 227

శ్లో॥ కృద్ధోలూకనఖప్రపాతవిగళత్పక్షా అపి స్వాశ్రయం
యే నోజ్ఝంతి పురీషపుష్టవపుష స్తే కేచి దన్యే ద్విజాః
యే తు స్వచ్ఛతరఙ్గిణీబిసలసల్లేశేషు సంవర్ధితా
గఙ్గానీర మపి త్యజన్తి కలుషం తే రాజహంసా అమీ.228

శ్లో॥ కిం జాతోఽసి చతుష్పథే ఘనతరం ఛన్నోఽసి కిం ఛాయయా
ఛన్నశ్చేత్ఫలితోఽసి కిం ఫలభరైః పూర్ణోఽసి కింసర్వదా
హే సద్వృక్ష! సహస్వ సంప్రతి శిఖాశాఖాశతాకర్షణ
క్షోభోత్పాటనభఞ్జనాదిజనితం స్వైరేవ దుశ్చేష్టితైః. 229

శ్లో॥ ఛేదశ్చన్దనచూతచమ్పకవనే రక్షాకరీరద్రుమే
హింసాహంసమయూరకోకిలకులే కాకేషు లీలారతిః
మాతఙ్గాత్ఖరవిక్రియ స్సమతులాకర్పూరకార్పాసయో
రేషా యత్ర విచారణా గుణగణే దేశాయ తస్మై నమః.

శ్లో॥ గర్జన్నంబు దదాతి, తచ్చ కణికారూపేణ యత్ర క్వచి
త్కాలాపేక్షతయా ప్రదానసమయే నైల్యం విధత్తే తనౌ
పశ్చాత్పాణ్డురతాముపైతి లఘుతామభ్యేతి భూయస్తగామ్
వీరశ్రీప్రభురత్నశేఖరమణే దాతా కియాన్వారిదః. 231

శ్లో॥ జాతం ప్రాభవమద్య తే విధివశాత్కిఞ్చిత్తదప్యస్తతో
ఝంఝామారుతమాసమాత్రమథవామాసద్వయంస్థాస్యసి
ఏతస్మిన్ వనవాటికా కతికతి వ్యర్థం త్వయోత్పాటితాః
హా! వాప్యః కతిశోషితాః కతిదిశో ధూళీభిరుద్ధూళితాః.

శ్లో॥ పోతో దుస్తరవారిరాశితరణే దీపోఽన్ధకారాగమే
నిర్వాతే వ్యజనం మదాంధకరిణాం దర్పోపశాన్త్యై సృణిః
ఇత్థం తద్విషమార్థతాం శమయితుం బుద్ధ్యా జనై శ్శక్యతే
మన్యే దుర్జనచిత్తవృత్తిహరణే ధాతాఽపి భగ్నోద్యమః.

శ్లో॥ యేఽమీఽమీముకుళోద్గమాత్ర్పతిదినంత్వామాశ్రితాష్షట్పదా
స్తే భ్రామ్యంతిఫలాద్బహిఃకథమహో దృష్ట్వా న సంభాషసే
యే కీటా స్తవ దృక్పథం న చ గతా స్తే త్వత్ఫలాభ్యంతరే
ధి క్త్వాం చూతతరో పరాపరపరిజ్ఞానానభిజ్ఞో భవాన్.

శ్లో॥ వాపీ స్వల్పజలా సరోబిలసమం నీచావగాహో హ్రద
స్స్వచ్ఛ స్స్వాదు సుశీతలా త్రిపథగా వైకుణ్ఠపాదాగ్రజా
నీచః క్షారతరో మహాన్ జలనిధి ర్గ్రాషమాత్రం మునే
స్తన్నానీ ఖలు చాతకో జలముచా ముచ్చైః పయో వాఞ్ఛతి.

శ్లో॥ యాతే యాత ముతస్థితే స్థిత ముప ర్యాలోకితే లోకితం
యద్యద్రాజశుకో ఽయ మాకలయతే శుద్ధాన్తమధ్యస్థితః
తత్సర్వం మణిభిత్తి మేత్య భవతా ఛాయాశుకాఙ్గీకృతమ్
తస్మిన్ కర్ణసుఖం వితన్వతి గిర స్తూష్ణీం త్వయా స్థీయతే.

శ్లో॥ ఆకాశ శ్చాంబరాఖ్యో హరి రితి గహనం దర్దుర స్యాభిధానం
కాకస్యా ఽపి ద్విజత్వం విషమఫణిపతే ర్నామభోగీ భుజఙ్గః
క్షుద్రాశ్మా శర్కరేతి ద్విరదమదజలం దాన మర్థేన శూన్యం
కేచి న్నామాని చైవం దధతి తనుభృత స్సన్తి సాడంబరాని.

శ్లో॥ నేనే ధుత్తూరభిత్తేః పరిమృదితమృదః క్వా ఽపి కోణేజనిత్వా
బ్రాహ్మ్యాభిఖ్యాంతదాఖ్యాంకనకమితిపునఃకాఞ్చనస్యాపిలోకే
మధ్యం మధ్యం స్మరారే ర్మణిమకుటతటేతత్రిలబ్ధ్వా ఽవకాశమ్
నో జానీషే కలేశం స్మరసి చ న పునః పూర్వవృత్తాన్తలేశమ్.

శ్లో॥ నిర్మాణే యది మార్మికో ఽసి నితరా మత్యన్తపాకద్రవ
న్మృద్వీకా మధుమాధురీమదపరీహారోద్ధురాణాం గిరాం
కావ్యం తర్హి సఖే సుఖేన కథయ త్వం మాదృశాం సమ్ముఖే
నోచేద్దుష్కృతమాత్మనాకృత మివస్వాంతాద్బహిర్మాకృథాః.

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహా విద్యాపీఠము

3/71 లాయిడ్సురోడ్డు, కెథీడ్రల్ పోస్టు, మద్రాసు.

బ్రాంచి, బెజవాడ.

ఇమ్మహావిద్యాపీఠమును స్థాపించినది:

శ్రీమాన్ అమృతానందనాథస్వామి.

అమృతానందనాథ సందేశము.

"లోకకల్యాణమునకై యార్యవిజ్ఞానమును గాపాడవలయును. గాయత్రీమంత్రార్థానుసారముగా ధర్మనిర్వహణోత్సాహ మెవరికిఁ గలుగునో వారలే సంఘీభవించి యథాశక్తి నధీతి, బోధ, ఆచరణ, ప్రచారములు గావించవలయును."

"వేదవేదాంగములు, కళలు, భాషాగ్రంథములు పోష్యములు. శేషించియున్న విద్వాంసులును, శిల్పులు నందఱును బరిగణనముచేసి, తారతమ్యములు నిరూపించి యుత్తములకు సన్మానములు చేయవలయును."

"ఒక్కొక్కవిద్య కొక్కొక్కరైనను బరంపరగ నిల్పఁ బెట్టుటకై పోషింపవలయును. కలికాలవశమున బహుళ ప్రచారము లేకపోయినను, దేశకాలములు ననుకూలించిననాఁడు, విస్తరించుటకై జ్ఞానబీజములు నిలిచియుండవలెను."

"గీర్వాణభాషావైరళ్యము గల యిక్కాలమందు **తొల్లింటి మహానుభావు లాంధ్రమునఁ జేసిన తత్త్వబోధము**

నకుఁ దోడుగా సంపూర్ణవిజ్ఞానలబ్ధికిఁ గావలసిన సామగ్రి యీ త్రిలింగపీఠమున దైవయోగమున నెలకొల్పఁబడినది. త్రిలింగదేశమున కీ పీఠము, నీ పీఠమునకుఁ ద్రిలింగదేశము నన్యోన్యపోషకంబులై యుండ నీశ్వరసంకల్పము సిద్ధించుఁ గాక !''

ఏతత్సందేశానుసారముగ నార్యవిజ్ఞానబీజంబుల రక్షణమునకుఁ, బోషణమునకుఁ, బరిశోధనమునకు నీ పీఠమువారు యథాశక్తిగాఁ గృషిచేయుచున్నారు. ఇమ్మహాకార్యమునకు ధనసహాయ మెంతయు నవశ్యమని చెప్పనక్కఱలేదు. ఈ పీఠము పూనుకొన్న విజ్ఞానవ్యాపకమునకు ధనసహాయము చేయుటకు కవితిలకగ్రంథమాల పూనుకొన్నది. ఏతద్గ్రంథమాలాసంకల్పమాంధ్రమహాజనుల యనుగ్రహముచే నమోఘ మగుఁగాక !

కవితిలక గ్రంథమాల.

ఈ గ్రంథమాల ప్రధానముగా నమృతానందనాథస్వామివారి ప్రబోధముల నాంధ్రదేశమున వ్యాపకము చేయుట కేర్పడినది. శ్రీమతి కవితిలక, కవితావిశారద కాంచనపల్లి కనకాంబగారు తమ గ్రంథములన్నిటి యందు శ్రీ అమృతానందనాథస్వామివారి బోధములను పద్యప్రబంధ రూపమున రచించిరి. ఆయమ శ్రీవారి బోధములను, రత్నములను తన బంగారుకవితలో తాపటమొనర్చినది. ఆంధ్రభాషాయోషామతల్లి కమూల్యాభరణంబు లనందగిన కనకాంబారచితప్రబంధము లాధునిక కాలమందెన్నిక గన్న కవిపండితోత్తంసుల మెప్పును బొందినవి. సంస్కృతభాషాప్రచారము తగ్గిపోయిన యీ కాలములో తత్త్వజిజ్ఞాస కల యాంధ్రజాతులన్నింటికిఁ దెలుగుభాషలో నుపనిషద్రహస్యము లనుభవ దృష్టాంతములతో గ్రహించుటకు శ్రీ కనకాంబగారి గ్రంథరాజములు పరమోపకారకంబులు.

శ్రీమతి విద్వత్కవితిలక కవితావిశారద
కాంచనపల్లి కనకాంబగారి గ్రంథములు

1. **శ్రీ జీవయాత్ర :** పద్యకావ్యము, అద్వైతబోధకము. రు 2-8-0
2. **ఆనందసారము :** తత్త్వశాస్త్రము, పద్యకావ్యము. 1-4-0
3. **అమృతసారము :** అతిగహనమైన వేదాంతరహస్యముల నమృతప్రాయముగ నాంధ్రపద్యములలో రచింపఁబడినది. 1-0-0
4. **హంసవిజయము :** నాటకరూపమున నద్వైతరహస్యములను కరతలామలకంబుగ బోధించు నుత్తమనాటకము. 1-8-0
5. **అభిజ్ఞాన శాకుంతలము :** ఇయ్యది మహాకవి కాళిదాసుని సంస్కృతనాటకమునకు మనోహరమగు నాంధ్రానువాదము. 1-0-0
6. **శ్రీమద్రామాయణకథాసంగ్రహము :** వాల్మీకీయ బాలరామాయణమున కాంధ్ర కందపద్యములు. 0-4-0
7. **ఆంధ్రభామినీవిలాసము :** ప్రాస్తావికము, జగన్నాథపండితరాయప్రణీత సంస్కృత శ్లోకములకు సొగసైన యాంధ్రానువాదము. దంటు సుబ్బావధాని కవిరాజ ప్రణీతము. 1-0-0

—♦ అచ్చులో నుండి త్వరలో వెలువడునవి ♦—

1. **తోమాలియ :** శ్రీమతి కనకాంబా ప్రణీతము. ఇందు వివిధవిషయములు ప్రస్తావోచితముగ నపూర్వభంగి వ్రాయఁబడినవి. అసాధారణమైన కవితాధారయు, భావగాంభీర్యము, నాత్మగౌరవమునఁ బ్రతిపాదించు ప్రబంధరాజము. 1-8-0

2. పొగడపూలు : ఇది వైద్యరాజ దంటు సుబ్బావ ధానికవిరాజకృత మగు దాసగీత, అంబికాచరణ సరోజ పూజ మొదలగు భక్తిభావభరితము లగు పద్యములు, ప్రస్తావోచితపద్యములు కలది. 1-0-0

3. నాగభూషణశతకము : ఇది ధర్మవాది దంటు శ్రీని వాసశర్మ, బి. ఏ., బి. యల్. గారిచే వ్రాయబడిన గురుభక్తి శతకము, ముముక్షుజనాశ్రయము. 0-4-0

4. శ్రీ తులసీదాసచరిత్రము : ధర్మవాది దంటు శ్రీని వాసశర్మ కృతము. ప్రాగ్ధానుభూతిగల పరమభక్తుని చరిత్రము. రసవత్ప్రబంధము. 1-4-0

ప్రకృతము రు 10-0-0 ల నిచ్చి ఏతద్గ్రంథమాలకు సభ్యులుగాఁ జేరి మమ్మాదరించు మహనీయులకుఁ బ్రకృత మచ్చయి సిద్ధముగ నున్న గ్రంథములను వెంటనే సమర్పించెదము. తక్కిన గ్రంథములనన్నింటి నారుమాసములలోపల ముద్రించి యుచితముగా తపాలఖర్చులు మేమే భరించి యందజేసెదము. ఈసభ్యత్వ మంగీకరించి మమ్ముఁ బ్రోత్సహించిన మహనీయులకు శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠములో నిత్యము జరుగు పంచాయతన సహస్రనామపూజాఫలము, యోగ్యగ్రంథ ముద్రాపణఫలము, వర్షాపంచితపూజాఫలము, ధర్మప్రచారణాఫలము తప్పక సంక్రమించును.

ఆర్యజ్ఞానబీజసంరక్షణమునకు గుర్వాజ్ఞచే కంకణము గట్టుకొన్న యీ మహావిద్యాపీఠము నాంధ్రమహాజనులు ప్రోత్సహించి ధర్మప్రతిష్ఠాపన మొనర్తురుగాక !

ఇట్లు విధేయులై విన్నవించు,

మేనేజరు,

కవితిలకగ్రంథమాల.